

SOCIALINĖ IR KULTŪRINĖ VILNIAUS FILOMATŲ IR FILARETŲ SAVIREFLEKSIJA (PAGAL IMPERATORIŠKOJO VILNIAUS UNIVERSITETO STUDENTŲ TARDYMO BYLŲ PROTOKOLUS: 1823 M. RUGPJŪČIO 1 D.–1824 M. BALANDŽIO 27 D.)

Reda Griškaitė

Humanitarinių mokslų daktarė
Lietuvos istorijos instituto
XIX amžiaus istorijos skyriaus
vyresnioji mokslo darbuotoja
Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius, Lietuva
El. paštas.: redahistoria@gmail.com

Įvadinės mintys

Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (toliau – Vilniaus universiteto) studentų slaptųjų draugijų procesas, paprastai vadinamas tiesiog Filomatų ir filaretų procesu (toliau – FFP), – viena garsiausių XIX a. politinių bylų. Ir ne tik dėl savo apimties. Literatūros ir mokslo istorikams šio proceso medžiaga svarbi dėl jo subjektų – kanoninių asmenybių, istorikams – kaip to meto visuomeninio ir politinio gyvenimo atspindys ar tiesiog Vilniaus universiteto likvidavimo prologas. Todėl teismo bylų turinį analizavo net kelios tyrėjų kartos. Pagal šį šaltinį rekonstruoti to meto įvykiai ir tų įvykių dalyvių biografijos. Tačiau kitaip nei egodokumentiniai filomatų ir filaretų tekstai – korespondencija, memuaristika ir net diaristika, *in extenso* šie dokumentai buvo skelbiami retai. Tai lėmė keletas priežasčių. Iš pradžių – šių bylų neprieinamumas tyrėjams, o vėliau – di-

džiulė jų apimtis. Įtakos turėjo ir skeptiškas požiūris į tokių istorijos šaltinių patikimumą. Juolab jeigu laikytasi nuostatos – iki šiol vyraujančios istoriografijoje – kad FFP dalyviai Tyrimo komisijai¹ atsakinėjo pagal iš anksto pateiktą instrukciją. Kad ir kaip ten būtų, kad ir kokios instrukcijos laikytasi, kad ir kokie standartiniai būtų buvę atsakymai, šių bylų turinys labai individualus. Tai lėmė rašiusiojo asmenybė

¹ Per FFP buvo sudarytos dvi – vadinamosios Nikolajaus Novosilcevo ir Adomo Jurgio Čartorskio – tyrimo komisijos. Pirmąją sudarė Vilniaus gubernijos prokuroras Jeronimas Botvinka, Vilniaus gubernijos valdybos tarėjas Vincentas Laurinavičius ir Vilniaus policmeisteris Piotras Šlykovas. Į antrąją, vidinę arba alternatyviąją, buvo pakviesti Vilniaus universiteto profesorai Andriejus Benediktas Klungevičius, Liudvikas Heinrichas Bojanus ir Ivanas Loboika. Pastaroji komisija atliko daugiau simbolinį vaidmenį, nes juridškai buvo pavaldi pirmajai (pavyzdžiui, universiteto komisijos narys I. Loboika kartu su suimtais jaunuoliais buvo apklaustas valstybinėje komisijoje). Čia ir toliau straipsnyje turima omenyje vadinamoji N. Novosilcevo komisija.

(apklausiamieji atsakinėjo raštu), erudicija, psichologinės savybės ir net universitete studijuota mokslo kryptis. Tai saviti tekstai, maža to – autografa, turintys ne vieną egodokumentinio teksto požymį. Tačiau kad ir kaip būtų vertinamas šio šaltinio patikimumas (nuoširdumas), mažiau abejonių kelia įvedamoji tardymo protokolų dalis, kurioje FFP dalyviai pateikia vadinamąją šabloninę informaciją – apie gimimo vietą, ikiuniversitetinį išsilavinimą, socialinę ir materialinę padėtį. Kaip tik šiam, mažiausiai kvestionuojamam tardymo bylų protokolų sandui, ir bus teikiama daugiausia dėmesio. Juolab kad vadinamajam socialiniam filomatų ir filaretų grupės aspektui iki šiol istoriografija dėmesio beveik neskyrė. O ir mėginimas pažvelgti į šį unikalų šaltinį kaip į visumą tik žengia pirmuosius žingsnius. Todėl tai ir nedidelis socialinis bajorijos tyrimas, nes svarbiausią šios bylos subjektų, kaip ir apskritai Vilniaus universiteto studentų kontingento, dalį sudarė kaip tik šios visuomenės grupės atstovai. O ir pats Vilniaus universitetas vis dar buvo savo esme bajoriškos visuomenės atspindys – šios institucijos istorijos tyrimas yra ir bajorijos luome vykusių permainų tyrimas. Kad ir kokie sąlyginai menki būtų šie šiose bylose fiksuoti duomenys – turiu omenyje tardymo bylų apimtį, jie gerokai informatyvesni už universiteto studentų registracijos knygas – tai ir vėl lėmė artimas egodokumentikai šių tekstų žanras. Be to, protokoluose pasitaikančios digresijos iliustruoja ne tik ryškius luomo „inteligentėjimo“ procesus ir bajorijos ateities vizijas, bet ir leidžia apčiuopti vieną kitą kultūrinę šios socialinės grupės aspiraciją. Šiuo aspektu šis unikalus Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA) saugomas šaltinis dar nebuvo tirtas.

Šaltinio sklaida

Vadinamoji filomatų ir filaretų literatūra daugiau nei turtinga ir jos aptarčiai galėtų būti skirta atskira studija. Žinoma, dėl tokios tyrėjų atidos šiam objektui daugiausia buvo „kaltas“ garsiausias šios istorijos dalyvis – Adomas Mickevičius. Tyrimams gausa nenusileido ir šaltinių publikacijos. Skelbta ne tik filaretų ir filomatų kūryba, bet ir korespondencija, slaptųjų draugijų narių sąrašai. Iki šiol neišsenkamas šaltinis tyrėjams yra filomato Anupro Petraškevičiaus ir jo šeimos – brolių Mykolo, Juozapo ir sūnėnų Felikso ir Jono Petraškevičių – beveik šimtą metų Vilniuje saugotas ir tik 1913 m. Krokuvoje pradėtas skelbti Filomatų draugijos archyvas – iš viso 1 200 laiškų ir apie 800 popieriaus lakštų filomatų kūrybos². XX a. pradžioje Czesława Zgorzelskio ir Zbigniewo Sudolskio dėka šios draugijos narių egodokumentinis paveldas buvo viešinamas toliau – šį kartą pasitelkiant ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos, Prancūzijos, Rusijos atminties institucijose saugomą medžiagą³.

² Žr. Archiwum filomatów, cz. 1: Korespondencya. 1815–1823 / Wyd. J. Czubek, t. 1–5. Kraków, 1913; Archiwum filomatów, cz. 2: Materiały do historii Towarzystwa Filomatów / Wyd. S. Szpotański i S. Pietraszkiewiczówna, t. 1–3. Kraków, 1920–1934; Archiwum filomatów, cz. 3: Poezycja filomatów / Wyd. J. Czubek. Kraków, t. 1–2, 1922. Plačiau apie šio archyvo saugojimo ir viešinimo istoriją žr. *Pietraszkiewiczówna S. Dzieje filomatów w zarysie*. Kraków, 1912, s. 2–6.

³ Archiwum filomatów, t. 1: Na zesłaniu / Pod red. Cz. Zgorzelskiego. Wrocław, 1973; Archiwum Filomatów. Listy z zesłania, t. 1: Krąg Onufriego Pietraszkiewiczza i Cypriana Daszkiewiczza / Oprac. Z. Sudolski przy współpracy M. Grzebień. Warszawa, 1997; Archiwum Filomatów. Listy z zesłania, t. 2: Krąg Tomaszza Zana, Jana Czczota i Adama Suzina / Oprac. Z. Sudolski. Warszawa, 1999; Archiwum Filomatów. Listy z zesłania, t. 3: Krąg Franciszka Malewskiego i Józefa Jeżowskiego / Oprac. Z. Sudolski. Warszawa, 1999; Archiwum Filomatów. Listy z więzienia / Oprac. Z. Sudolski. Warszawa, 2000.

Kiek kitaip susiklostė FFP dokumentų publikavimas. Pradžią šių šaltinių sklaidai spaudoje 1888 m. davė gydytojas ir kolekcininkas Józefas Bieliński, į kurio rankas pateko šeši kadaise Vilniaus universiteto rektoriaus Juozapo Tvardovskio dokumentų rinkinio tomiai⁴. Pirmajame buvo FFP dokumentacija – daugiausia oficiali ir neoficiali J. Tvardovskio korespondencija – iš viso 132 dokumentai. Tačiau tarp jų būta ir filareto Juozapo Chodzko bylos nuorašo, kurį J. Bieliński ir paskelbė kartu su kitais 132 FFP dokumentais⁵. Jau tada duota ir aiški nuoroda, kad kitos bylos visuomenei nėra prieinamos: „Originalūs prieš filaretus Vilniuje vykdyto tyrimo aktai, keliolika tomų, yra *Vilniaus švietimo apygardos globėjo archyve, slaptame skyriuje* [J. Bieliński kursyvas – R. G.]“⁶. Tačiau kad ir kaip šie dokumentai saugoti, dar tais pat 1888 m. (sic!) Varšuvos universiteto profesorius istorikas Teodoras Wierzbowski paskelbė A. Mickevičiaus parodymus⁷. Nors tyrėjas dokumentų originalo saugojimo vietos nenurodė, buvo akivaizdu, kad jie iš minėto slaptojo archyvo. Po aštuonerių metų – nauja sensacinga publikacija – politikas, publicistas ir literatūros kritikas Zygmuntas Wasilewskis paviešino filomatų A. Mickevičiaus ir Teodoro Lozinskio apklausų fragmentus ir visus net keturių (sic!) kontroversiškojo filareto Jono Jankovskio apklausų doku-

⁴ *Dr Szeliga [Bieliński J.]*. Proces filaretów w Wilnie (Dokumenty urzędowe z „Teki“ rektora Twardowskiego). Wilno, 1888.

⁵ Ten pat, p. 135–151.

⁶ Ten pat, p. 5.

⁷ *Wierzbowski T.* Mickiewicz w Wilnie i Kownie (1815–1824). Przyczynek do biografii poety // Biblioteka Warszawska. 1888, t. 2, s. 23–54. Tas pat rusų kalba: Вержбовский Т. Ф. Адам Мицкевич в Вильне и Ковне (1815–1824). Новые данные для биографии поэта / Вестник Европы. 1888 (год 33), т. 5, с. 120–145.

mentus⁸. Visa ši medžiaga – ir vėl iš privataus, šį kartą – paskutinio Imperatoriškojo Vilniaus universiteto rektoriaus Vaclovo Pelikano – rinkinio (FFP atspindėjo net 154 šios kolekcijos dokumentai)⁹. Taigi ir vienam, ir kitam universiteto rektoriui rūpėjo tie kaltinamųjų studentų prisipažinimai, kuriuose balansuota ant nuoširdumo ir išdavystės ribos (J. Chodzko atveju – galbūt ir pernelyg atviros nuorodos į ryšius su masonų ložėmis). Turiu omenyje ne tik J. Jankovskį, bet ir J. Chodzką. Pastarojo filareto pavardė dėl jo nuopelnų mokslui šiame kontekste pateikiama retai. O jeigu ir pateikiama, randamas ir pateisinimas¹⁰.

XX a. Vilniaus studentų parodymus viešinti – dokumentai jau tapo prieinami tyrėjams – pradėjo istorikas Henrykas Mościckis ir literatas Adamas Czartkowskis, 1924 m. paskelbė vieno iš Filaretų draugijos vadovų Stanislovo Moravskio Vilniaus prisiminimus, o knygos gale ir priedą – parodymus Tyrimo komisijai¹¹. Ta pati medžiaga buvo pakartota ir antrojoje prisiminimų laidoje¹². 1924 m. H. Mościckis publikavo ir platų 1824 m. sausio 28 d. Tomo Zano parodymų fragmentą¹³. Tais pat ju-

⁸ *Wasilewski Z.* Promieniści, filareci i zorzanie. Dokumenta urzędowe dotyczące towarzystw tajnych na Litwie (1822–1827). Kraków, 1896, s. 13–22, 31–52, 62–64.

⁹ Ten pat, p. 1.

¹⁰ *Źr. Furier A.* Józef Chodźko (1880–1881). Polski badacz Kaukazu. Warszawa, 2001, s. 42.

¹¹ *Morawski S.* Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818–1825) / Wyd. A. Czartkowski i H. Mościcki. Warszawa, 1924, s. 507–510.

¹² *Morawski S.* Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818–1825) / Oprac. i wstępem poprzedzili A. Czartkowski i H. Mościcki, do drugiego wydania przepisy przejrziała i uzupełniła M. Dernałowicz. Warszawa, 1959, s. 586–590 (toliau bus cituojama iš šios knygos laidos).

¹³ *Z filareckiego świata. Zbiór wspomnień z lat 1816–1824* / Wyd. H. Mościcki. Warszawa, 1924, s. 350–351 (przyp. do str. 183).

biliejiniais metais – buvo švenčiamas FFP šimtmetis – literatūrologas Stanisławas Pi-gońis visuomenei pateikė dar vieną svarbų dokumentą – Vilniaus atminties institucijose saugotų filomatų ir filaretų tardymo bylų registrą¹⁴.

Iki pat Antrojo pasaulinio karo daugiau FFP dokumentų nebuvo skelbta. Publikacijų padaugėjo tik XX a. antroje pusėje. 1959 m. literatūrologė Alina Witkowska *in extenso* paskelbė visų trijų T. Lozinskio apklausų dokumentus¹⁵. Po penkiasdešimties metų tyrėja šią publikaciją pakartojo¹⁶. Ypatingą dėmesį T. Lozinskio bylai A. Witkowska aiškino ne tik faktų turtingumu, bet ir teksto „įtampa“¹⁷. 1993 m. mokslo istorikas Zbigniewas Wójcik pasiskelbė ne mažiau svarbius filomato Ignacijaus Domeikos parodymus¹⁸. Po trejų metų mėginta pristatyti ir filareto kunigo Kirjako *vel* Kalasanto Lvovičiaus prisipažinimus¹⁹. Rašau „mėginta“, nes literatūrologas Bolesławas Oleksowiczius šį dokumentą paviešino ne *in extenso*, bet tik fragmentais (citatomis). Maža to, kitaip nei anksčiau minėti tyrėjai, naudojo ne pirminį, LVIA saugomą originalą, bet antrinį šaltinį – Lenkijos mokslų akademi-

jos bibliotekoje Krokuvoje esančius istoriko Ludwiko Chmajaus nuorašus. 2000 m. Z. Sudolskis dar kartą paskelbė J. Jankovskio ir A. Mickevičiaus parodymus²⁰.

Taip iki XXI a. pradžios daugiau ar mažiau buvo paskelbti visi vos septynių Vilniaus universiteto auklėtinių – J. Chodzkos, I. Domeikos, J. Jankovskio, Juozapo Ježovskio²¹, T. Lozinskio, A. Mickevičiaus ir S. Moravskio – parodymai. Esminis posūkis FFP dokumentų sklaidoje įvyko 2003 m., kai literatūrologas Jerzy Borowczyk pasiskelbė kol kas išsamiausia šių įvykių rekonstrukciją²². Įspūdingos apimties (816 puslapių) knygoje greta kitos svarbios šių įvykių dokumentacijos pateikti duomenys (kartais – didesnės ar mažesnės ištraukos) apie 216 parodymų, kuriuos per visą FFP Tyrimo komisijai davė 128 filomatai ir filaretai. Kitų apklaustųjų parodymai tik fiksuoti – nurodant apklausos datą ir dabartinę dokumento saugojimo vietą. Nors ir šioje knygoje akivaizdžiai prioritetas vis dar tradiciškai atiduodamas kanoninėms asmenybėms, pagirtinas autoriaus noras pateikti kuo išsamesnį FFP vaizdą. Dokumentai, kurie šiandien saugomi Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos atminties institucijose, knygoje išdėstyti chronologine tvarka, tiesiog padieniui, nuo 1823 m. gegužės 3 d. iki 1824 m. lapkričio (pagal Julijaus kalendorių), t. y. Tyrimo komisi-

¹⁴ Pigoń S. Głosy z przed wieku. Szkice z dziejów procesu filareckiego. Wilno, 1924, s. 171–207 („Wiadomość o aktach procesu filareckiego w archiwach wileńskich“).

¹⁵ Wybór pism filomatów: konspiracje studentów w Wilnie 1817–1823 / Oprac. A. Witkowska, wydanie drugie zmienione. Wrocław, Kraków, 1959, s. 308–396.

¹⁶ Wybór pism filomatów: konspiracje studentów w Wilnie 1817–1823 / Oprac. A. Witkowska, wydanie drugie zmienione. Wrocław, 2005, s. 279–360.

¹⁷ Ten pat, p. 279.

¹⁸ Wójcik Z. Ignacy Domeyko. Zarys biografii w latach 1802–1831 // Prace Muzeum Ziemi. 1993, z. 42: Prace z zakresu historii nauk geologicznych. Warszawa, 1993, s. 168–174.

¹⁹ Oleksowicz B. Książdz Lwowicz – przyjaciel Mickiewicza // Pamiętnik Literacki, rocz. 87, z. 1, 1996, s. 159–172.

²⁰ Archiwum Filomatów. Listy z więzienia, s. 419–462.

²¹ FFP buvo apklausiami du Juozapai Ježovskiai – iš Kijevo gubernijos kilęs Filomatų draugijos prezidentas Juozapas Ježovskis (Józef Jeżowski, ~ 1793–1855) ir iš Minsko gubernijos kilęs Juozapas Ježovskis (Józef Jeżowski, 1804–?).

²² Borowczyk J. Rekonstrukcja procesu filomatów i filaretów 1823–1824. Historia śledztwa przeciw uczestnikom konspiracji studneckich i młodzieżowych w Wilnie oraz Wileńskim Okręgu Naukowym. Poznań, 2003.

jos ir Vilniaus gubernijos valdybos nario V. Laurinavičiaus mirties (tikslī mirties diena nežinoma). Kaip tik toks visuminis rekonstrukcinis požiūris leido knygos autoriui subtiliau pažvelgti į kai kurias jautrias FFP vietas – pavyzdžiui, „sušvelninti“ J. Jankovskio kaltę ir atkreipti dėmesį į ne mažiau kontroversiškus Stanislovo Marcejevskio parodymus²³. Apskritai J. Borowczyko darbas pirmą kartą duoda ne tik FFP visumos, bet ir konteksto pajautą. Vienintelis darbo „trūkumas“ – A. Petraškevičiaus, Stanislovo Kozakevičiaus ir Vincento Budrevičiaus parodymų stoka²⁴. Bet čia istorinių aplinkybių, o ne knygos sudarytojo kaltė.

Lietuvos tyrėjai FFP dokumentacijos neskelbė. Apskritai lietuviškoji filomatizmo literatūra kol kas ypač kukli ir tik populiarus šviečiamoj pobūdžio. Daugiausia šie įvykiai aptarti per A. Mickevičiaus, I. Domeikos ir Jono Čečioto biografijas²⁵. Platesnį 1823–1824 m. įvykių Vilniuje

vaizdą ketino pateikti tik Vytautas Skuodis²⁶. Tačiau ir šis darbas kompiliacinis. Knygos autorius paskelbė porą ištraukų iš filomatų parodymų (I. Domeikos ir J. Ježovskio), tačiau taip pat tik iš antrinių šaltinių²⁷. Todėl kol kas didžiausias lietuvių autorių nuopelnas filomatų ir filaretų istoriografijai – dėmesys turinio prasme itin talpiems, o formos prasme labai literatūriškiems J. Ježovskio parodymams²⁸.

Šaltinio charakteristika

J. Borowczykas pirmasis atkreipė dėmesį ir į vadinamuosius išorinius FFP dokumentacijos bruožus. Iki šiol tyrėjus domino tik šaltinio turinys. O vien Vilniuje ir Sankt Peterburge sukaupti 107 archyvinių bylų foliantai, kurių bendra apimtis 7 000 lapų²⁹. Pasak J. Bieliński, kaip tik šis „popierizmas“ ir sudarė didžiausias FFP finansines išlaidas (100 000 rublių asignacijomis)³⁰. Pagrindinė dokumentacijos dalis – tardymo protokolai, t. y. filomatų ir filaretų parodymai – ir autografai, ir nuorašai. Dokumentai rašyti daugiausia lenkų kalba. Išimtis – tik keletas prancūziškai pildytų P. Malevskio protokolų. Kai kurie parodymai ar kiti svarbesni dokumentai išversti ir į rusų kalbą. Daugiausia šio proceso dokumentų sukaupta LVIA. J. Borowczyko skaičiavimu, tai 63 foliantai, kurių bendra apimtis yra 6 000 archyvinių lapų. Savo ruožtu daugiausia šiuos įvykius rekonstruojančios medžiagos saugoma Vilniaus švietimo apygardos valdy-

²³ Ten pat, p. 32–33.

²⁴ Mūsų dienų nepasiekė kaip tik Filomatų draugijos archyvo saugotojo (sic!) A. Petraškevičiaus tardymo byla (liko vos keletas jos fragmentų antriniuose šaltiniuose). Šio dokumento medžiaga būtų gerokai praturtinusi prieš keletą metų pasirodžiusią pirmą išsamią šio filomato biografiją. Žr. *Cwenk M.* Onufry Pietraszkiewicz: biografia zesłańca. Lublin, 2006.

²⁵ *Kalėda A.* Adomas Mickevičius. Vilnius, 1985; *Griškaitė R.* Jonas Čečiota. 1796–1847 = Jan Czeczot. 1796–1847 // *Czeczot J.* Śpiewki o dawnych litwinach do roku 1434 = Čečiota J. Giesmelės apie senovės lietuvius iki 1434 metų. Vilnius, 1994, p. 211–220; *Pirockinas A.* Devyneri Adomo Mickevičiaus gyvenimo metai: biografinė apybraiža. Vilnius, 1999; *Paškevičius J., Motuza G.* Ignoto Domeikos mokslo ir praktikos pasaulis filomatų idėjų šviesoje // Ignatas Domeika (1802–1889): gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą = Ignacy Domeyko (1802–1889): His Life, Works and Contribution to Science / Sud. A. Grigelis. Vilnius, 2002, p. 38–54; *Pirockinas A.* Filomatų idėjų poveikis Ignoto Domeikos asmenybei // Ten pat, p. 55–63; *Skuodis V.* Filomatai, filaretai ir Ignatas Domeika // Ten pat, p. 68–83 ir kt.

²⁶ *Skuodis V.* Vilniaus universiteto filomatai ir jų likimai, istorinė apybraiža. Vilnius, 2003.

²⁷ Ten pat, p. 51–55, 56–60.

²⁸ Taip pat žr. *Griškaitė R.* Keletas štrichų filomatų kartos portretui // *Naujasis židinys-Aidai*. 1994. Nr. 3, p. 42–43.

²⁹ *Borowczyk J.* Min. veik., p. 44.

³⁰ *Dr Szeliga [Bieliński J.].* Min. veik., p. 6.

bos fonde (f. 567) – apie 4 800 archyvinių lapų³¹. Taigi LVIA – J. Borowczykas pirmą kartą taip ryškiai brėžia šios istorinių dokumentų saugyklos svarbą filomatizmo istorijos tyrimams – šiandien yra sukaupta apie 90 % visos FFP dokumentacijos.

Skaičiai iškalbingi, nors dar tikslintini. Štai rašoma, kad Vilniaus švietimo apygardos valdybos fonde yra 95 filomatų ir filaretų parodymai³², o šio straipsnio autorė šioje dokumentų sankaupoje peržiūrėjo 123 filomatų ir filaretų bylas. Dar trijų šiame darbe analizuotų bylų autoriai priklausė tik Gardino gubernijos gimnazijos Svisločiuje (toliau – Svisločiaus gimnazija) įkurtai Mokslo draugijai. Viena filareto Juozapo Masalskio byla saugoma dar ir f. 421 (Vilniaus policmeisterio kanceliarija). Visos šios FFP apklaustųjų suteiktos žinios sukauptos 33 bylose. Kai kuriems asmenims – J. Čečiotui, Tomui Kraskovskui, J. Masalskiui, Jonui Sobolevskiui, Brunonui ir Ignacijui Šemiotoms ir kt. – buvo užvesta po dvi bylas (mūsų dienas pasiekė tik viena I. Šemiotos byla, kitos likimas nežinomas). Kitų apklaustųjų parodymai buvo rišami į vieną bendrą bylą. O ir patys foliantai nevienodos apimties. Štai signatūra „1317“ pažymėtoje byloje – 12 dalių, iš kurių kiekviena galėtų būti laikoma ir atskira archyvine byla. Signatūra „1342“ pažymėtoje byloje – net 27 dalys, kuriose 51 asmens parodymai. Savo ruožtu byloje 1318 – 5, o byloje 1532 – net 34 asmenų parodymai.

FFP bylos – turiu omenyje apklausiųjų parodymus – sudarytos ir apipavidalintos standartiškai – kiekvienas dokumentų rinkinys turi antraštę ir indeksą (signa-

tūrą), dokumentai byloje surišti chronologine tvarka. Beveik visur greta parodymų pridėti kaltinamojo prašymai, raštiški pasižadėjimai laikyti paslapyje tardymo eiga, už jį laidavusio asmens raštai, parodymų vertimai į rusų kalbą, kiti bylos dokumentai – per kratas namuose paimti laiškai, literatūrinė kūryba. Bylą „uždarant“ buvo būtini Tyrimo komisijos narių P. Šlykovo ir V. Laurinavičiaus parašai ir privalomas sakiny: „Pagal šiuos klausimus gaudavome atsakymus“ (*Wedle tych pytań odbierałiśmy odpowiedzi*)³³. Paskutiniame bylos lape P. Šlykovo parašu ir Tyrimo komisijos antspaudu buvo patvirtintas byloje buvusių lapų skaičius: „Iš viso trylika (Nr. 13) sunumeruotų ir susiūtų lapų. Valstybės tarėjas Šlykovas“ (Всѣго перенумерованныхъ и прошнурованныхъ тринадцать листовъ № 13. *Статскій Совѣтникъ Шлыкковъ*)³⁴. Tačiau svarbiausia šiose bylose – patys parodymai, kurių forma, vadinamoji klišė, – standartinė, kaip ir kitose to meto kriminalinio (sic!) proceso bylose. Aki vaizdu, kad vadovautasi bendra nustatyta kriminalinių bylų eiga, kuri kiek vėliau bus išsamiai aprašyta Vilniaus universiteto civilinės teisės adjunkto Aleksandro Korovickio vadovėlyje: „<...> rangus turintys valdininkai ir rašyti mokantys asmenys“ visada, bent per pirminę apklausą, atsakinėjo raštu, pareigūnai užrašydavo tik „paprastų ir neraštingų žmonių“ parodymus³⁵.

Tyrimo komisijos pareigūnai buvo parengę klausimyną pirmajai ir antrajai da-

³³ Sakinys perrašytas iš Otono Slizenio bylos. Žr. O. Slizenis, 1823-11-16–1823-11-30, l. 8.

³⁴ Sakinys perrašytas iš A. Mickevičiaus bylos. Žr. A. Mickevičius, 1823-11-19–1824-04-20, l. 11v.

³⁵ *Korowicki A.* Porządek sądowy kryminalny podług praw rossyjskich z dodaniem odmian guberniom zachodnim właściwych ułożony. Wilno, 1831, s. 90, § 90.

³¹ *Borowczyk J.* Min. veik., p. 44.

³² Ten pat.

liai, vėliau pagal tardymo aplinkybes rengdavo klausimus trečiajai, ketvirtajai, penktajai, šeštajai ir net septintajai apklausai (tiek kartų buvo apklausiamas J. Jankovskis). Apklauskos dokumentą, vadintą *fasciculum*, sudarė komisijos darbuotojo ranka ant lapo *in folio, pagina fracta* (t. y. perlenkti lapai, kuriuose rašoma dviem stulpeliais – *R. G.*) surašyti klausimai (kairėje lapo pusėje) ir apklausiamojo atsakymai (dešinėje lapo pusėje), taip pat pildyti jo paties ranka, į juodą rašalą mirkyta plunksna. Tik atsakius į vieną klausimą, buvo pateikiamas kitas³⁶. Klausimų skaičius įvairavo nuo 4 iki 60 (tiek jų buvo užduota T. Zanui (T. Zanas, 1824-01-28, l. 5–146v³⁷). Komisiją domino viskas: kilmė, tikėjimas, išsilavinimas, turtinė padėtis, universitete studijuoti dalykai, draugijų struktūra, narių pavardės, hierarchija, vadovai, ritualai, narių atpažinimo ženklai, posėdžiai, pobūviai, pokalbiai, mokslinė ir literatūrinė kūryba, skaityta lektūra.

Labai retai apklausama buvo vieną kartą, dažniausiai – du, tris, keturis ir daugiau kartų. Kiek laiko buvo duodama pildyti parodymus, duomenų nėra, tačiau kai kurių tekstų apimtis skatina prielaidą, kad galėjo būti rašoma ir kelias dienas. Pasak I. Loboikos, vienutėse kalėjusieji filaretai ir filomatai parodymus pildydavo tiesiog kamerose pristavų akivaizdoje. Pakartotinei apklausai sulaikytieji buvo atvedinami į Tyrimo komisiją. Čia buvo sodinami po vieną už stalelių ir policijos valdininkams prižiūrint raštu atsakinėdavo į pateiktus klausimus. Jeigu atsakymai komisijos netenkindavo, turėjo papildo-

mai atsakinėti žodžiu³⁸. Žinoma kad ir P. Malevskis pirmuosius savo parodymus Varšuvoje rašė trijų pareigūnų akivaizdoje³⁹. S. Moravskis prisimena, kad parodymus pildė V. Laurinavičiui dalyvaujant⁴⁰. Ignacijus Januševskis atsakymus rašė prie P. Šlykovo sekretorių. Iš I. Januševskio liudijimo aišku, kad iš pradžių būdavo rašomas parodymų juodraštis, o paskui (paprastai kitą dieną) perrašoma švariai⁴¹. Parodymų pildymas kartais iš apklaustųjų pareikalavdavo didelių psichologinių jėgų. PPF dokumentika fiksuoja ypatingą J. Jankovskio atvejį – po šešiais valandas trukusio įtempto tardymo žodžiu (Tyrimo komisijos netenkino pirmoji raštiška apklausa) filaretas pareikalavo popieriaus ir plunksnos. Tyrimo komisijos nariai „matydami nepaprastą jo silpnumą, siūlė pasistiprinti koku nors valgiu, tačiau kol nebaigė rašyti savo parodymų, nieko, išskyrus puodelį arbatos, nenorėjo imti į burną“⁴². Tačiau dažniausiai tiek PPF dokumentacija, tiek to meto egodokumentika fiksuoja suėmimo ir kalinimo aplinkybes, o ne prozišką protokolo rašymo procedūrą. Kita vertus, dėl savo autografinio pobūdžio kaip tik šie dokumentai ir yra mažiausiai proziški iš visos šio FFP dokumentacijos.

Bet šį kartą dėmesio centre FFP socialinis aspektas, todėl bus svarbūs *visų* 126 – tiek apkaltintų, tiek išteisintų asmenų – parodymai. Juolab kad visi apklaustieji šiame procese vienaip ar kitaip buvo susiję su

³⁸ Лобоїко И. Н. Мои воспоминания. Мои записки / Вступ. статья, подгот. текста, сост. библиогр. списка и коммент. А. И. Рейтблата. Москва, 2013, с. 187–188.

³⁹ Borowczyk J. Min. veik., p. 538

⁴⁰ Morawski S. Min. veik., p. 401.

⁴¹ Dr Szeliga [Bieliński J.]. Min. veik., p. 70.

⁴² N. Novosilcevo raportas apie Filaretų draugiją didžiajam kunigaikščiui Konstantinui, 1823-10-24, f. 567, ap. 2, b. 1336, l. 23–23v.

³⁶ Pigoń S. Min. veik., s. 174.

³⁷ Visą archyvinį aprašą žr. „Priede“. Straipsnyje visa signatūra nurodoma tik tuo atveju, jeigu FFP dalyviui buvo užvestos dvi bylos.

Vilniaus universitetu. Kitaip tariant, FFP medžiaga bus svarbi ne dėl slaptųjų draugijų istorijos, bet dėl šios aukštosios mokyklos studentų kontingento. Todėl nebus sureikšmintos ir vadinamosios didžiosios asmenybės. Netgi priešingai – norima parodymų autorius tarsi suniveluoti, atsiriboti nuo jų istorinio svorio. Dargi svarbiausi bus vadinamieji eiliniai vardai, kurių gyvenimo seka FFP tekėjo įprastine iš anksto jų tėvų ir jų pačių suplanuota vaga – priešingai studentų draugijų lyderių likimams, kurie buvo kardinaliai pakoreguoti. Todėl bus įdomi ir pati dokumentų monotonija – pasikartojantys klausimai ir dažnai vienas kitą atkartojantys atsakymai. Ypač į pirmuosius Tyrimo komisijos klausimus:

1. Kaip Maloningasis Pone Vadiniesi? Kiek metų? Kokio Tikėjimo? Kokia Kilmė ir kokius tam turi įrodymus? Iš kur esi Kilęs? Ar pats turi Kokį Dvarą⁴³ ir ar jį turi Tėvai? Kur gavai pradinį Išsilavinimą? Kada atvykai į Universitetą? Kokių Dalykų paskaitas lankei? Ar turi kokį Mokslo Laipsnį? Ar nebuvai kada nors už ką nors apklaustas Teisinėje byloje ir Teisiamas ir Kokios buvo Pasekmės? (*1mo. Jak się WM Pan Zowież? Ile mafz lat wieku? Jakiey iesteś Religij? Jakiego Urodzenia i jakie g dzie mafz nato dowody? zkąd Rodem? czy mafz sam Jaki Majątek i czy ma ią Rodzice? g dzie braleś początkowe Nauki? kiedy przybyleś do Uniwersytetu? na Jakie chodzieleś Obiekta? czy niemafz iakiego Naukowego Stopnia? czy niebyleś kiedy zaco pod Sledztwem i pod Sądem i Jakie ztąd Nastąpiły Skutki?*).

2. Iš ko Gyveni? (*2do. Z Czego się Utrzymujeż?*)⁴⁴.

⁴³ Žodis „majątek“ reiškia ne tik dvarą, bet ir turta, tačiau FFP protokolai aiškiai rodo, kad Tyrimo komisiją pirmiausia domino žemės nuosavybė.

⁴⁴ Klausimai perrašyti iš Mykolo Kuliešos bylos, nors visiems apklaustiesiems jie buvo beveik identiški. Perrašyta raidė raidėn, išsaugant ir didžiųjų raidžių rašy-

Socialinė savirefleksija

FFS medžiaga dėl savo apimties unikali vienos socialinės grupės portretui rekonstruoti. Nes paprastai, norėdami apibūdinti kokį nors savitą socialinį segmentą (pavyzdžiui, Vilniaus gydytojus), disponuojame tik kelių ryškų pėdsakų istorijoje palikusių žmonių biografijomis, nes „nėra pakankamai duomenų, kad mūsų žinias apie grupės dalį galėtume pritaikyti visai visumai“⁴⁵. Šiuo atveju tokiai rekonstrukcijai medžiagos turime. Pirmasis socialinį ir psichologinį Vilniaus jaunimo – pirmiausia filomatų – portretą pamėgino sukurti istorikas Viktoras Kula⁴⁶. Remdamasis garsiaisiais 1913–1934 m. išleistais filomatų archyvo tomiais⁴⁷ tyrėjas aptarė šios savitos jaunimo grupės struktūrą, tarpusavio ryšius – jų pakilimus ir nuosmukius, pateikė grupės lyderių psichologinius portretus, apibendrino filomatizmo ideologiją. W. Kula pirmasis įvertino rankraštinio filomatų paveldo unikalumą tokiems tyrimams. Kertinė tyrėjo mintis – šios grupės elgsenos ir pasaulėžiūros neįmanoma suvokti be terpės, iš kurios jie išėjo: „<...> svarbiausias faktas, kurį būtina visada

ba (taip pat ir vertime). Pastaroji aplinkybė ypač svarbi, nes rodo Tyrimo komisijos sudėtus akcentus. Žr. M. Kulieša, 1823-11-17, l. 1–1v. Ir toliau cituojant bus laikomasi originalo rašybos.

⁴⁵ Janowski M. Narodziny inteligencji (1750–1831). Warszawa, 2008, s. 54.

⁴⁶ Kula W. Filomaci. Studium socjologiczne // Kula W. Wokół historii. Warszawa, 1988, s. 189–365. Studija parašyta 1941–1942 m., taigi paskelbta tik po keturiasdešimties metų. Pastaruoju metu pirmuosius mėginimus filomatus apibrėžti kaip savitą intelektualinę grupę matome ir Lietuvoje. Žr. Boguševičius D. Intelektualo misija filomatų raštuose // Laikas ir žodis. 2011, Nr. 2, p. 41–54. Taip pat žr. Boguševičius D. Intelektualiniai ir psichologiniai filomatų organizavimosi motyvai, magistrinis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.

⁴⁷ Žr. 2 išnašą.

prisiminti, – filomatai kilę iš smulkiosios bajorijos⁴⁸. W. Kula teigė, kad ir patys filomatai to niekada neužmiršo. Kad laikėsi šios savo socialinės bendrystės ir jos pagrindu kūrė savas organizacijas, traukė į jas naujus narius – tyrėjas vartoja iškalbingą žodį „rekrutuoti“, t. y. imti į rekrutus (žodis „verbuoti“ čia akivaizdžiai per švelnus). Todėl savo gretose filomatai nematė vietos aristokratijai – iš čia ir arši jos kritika. Tik tarp savųjų, smulkiosųjų bajorų (vartoja dar ir kitą sąvoką – vidurinė klasė, *klasa średnia*), matė daugiausia užslopintų talentų. Tokios socialinės savirefleksijos pagrindu kūrė ir savo ideologiją. P. Malevskis šią situaciją ir šią nuostatą apibūdino taip: „Draug[ija] iš vidurinės klasės susikūrė ir nenorėčiau, kad kada nors iš jos išeitų“ (*Towa[rzystwo] z klasy średniej powstało i z niej nie chciałbym, żeby kiedys wychodziło*)⁴⁹.

„Būti iš vidurinės klasės“ beveik visada reiškė ryšių su kaimu nutraukimą ir gyvenimą mieste. Jau iš anksto tėvų, kurių dauguma savo žemės nebeturėjo arba geriausia atveju ją nuomojo, filomatų aplinkos jaunuoliai buvo tarsi užkoduoti gyventi mieste – „inteligentiškos profesijos“ buvo vienintelė galimybė išsilaikyti „reikiama lygyje“: „Atsitraukimo galimybės neturi: grįžimas į kaimą, prie ūkio, daugumai jų yra neįmanomas. Jie negrįžtamai išmesti ant miesto grindinio.“⁵⁰ Dauguma filomatų draugijos narių iš savo šeimų negalėjo tikėtis realios finansinės paramos. Studijuodami universitete išsilaikė patys. Dažnas

⁴⁸ Kula W. Min. veik., p. 227. W. Kula nepastebėjo vienos išimties – iš stambių dvarininkų kilusio filomato I. Domeikos.

⁴⁹ [Malewski F.]. O korespondentach d. 1 maja 1819 r. / Archiwum filomatów, cz. 2: Materiały do historii Towarzystwa Filomatów, s. 287.

⁵⁰ Kula W. Min. veik., p. 228.

dar rūpinosi tėvais, jaunesniaisiais broliais ir seserimis (J. Čečiotas, A. Mickevičius, A. Petraškevičius, T. Zanas ir kt.). Su socialine kilme W. Kula siejo ir filomatų vidurinį išsilavinimą – mokslą ne namuose, su privačiais mokytojais, bet gimnazijose ir paprastai vienuolijų išlaikomose apskrities mokyklose. Vargu ar prioritetą viešai mokyklai smulkūs bajorai atidavė tik dėl finansinio išskaičiavimo – amžiaus pradžioje mokslus eiti viešojoje mokykloje darėsi prestižo reikalu, juolab kad mokyklos buvo visuomenės akyse autoritetingo universiteto globoje⁵¹. Tačiau pačių mokinių požiūris į šias mokyklas nebuvo entuziastingas – mūsų dienas pasiekusioje egodokumentikoje atsiliepimai daugiausia neigiami. Išimtis tik Vilniaus gimnazija. Bet šios mokyklos absolventų Vilniaus universitete buvo mažuma – dominavo provincijos vidurinių mokyklų auklėtiniai. Kita vertus – ir tai taip pat fiksuoja privatiūs šaltiniai – mokslą „mokyklose“ bajorija dažniausiai traktavo – ir ši tendencija nuolat stiprėjo – tik kaip privalomą pakopą siekiant universitetinio išsilavinimo. Pastarojo poreikis taip pat nuolat didėjo. „Geras ir nuodugnus išsilavinimas yra daugiau negu turtas žmogui, nes niekas, ypač pas mus, ateities nespėti negali“ – taip šią bajorijos žiūros kryptį jau kiek vėliau apibūdins Eustachijus Tiškevičius⁵².

⁵¹ Šiuo atžvilgiu įsidėmėtinas 1815 m. gegužės 13 d. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto rektorius J. Sniadeckio laiškas iš Vilniaus į Lahaiską savo sūnų edukacija susirūpinusiai Florijono, Konstantino ir Eustachijaus Tiškevičių motinai Augustai Pliaterytei-Tiškevičienei. Laiške kritikuojamas namų mokymas ir įrodinėjami viešo mokslo pranašumai. Žr. Rps BPAN w Krakowie 2815: Dokumenty do dziejów oświaty w Polsce z początku XIX w. zebrane przez Ludwika Kamykowskiego. Kopiaiysz listów Jana Śniadeckiego z lat 1814–1819, k. 191.

⁵² E. T. [Tyszkiewicz E.]. Pripomnienie // Obrazy domowego pożycia na Litwie, poczet drugi. Kraków, 1867, s. 45.

Ši egodokumentikoje fiksuota socialinė situacija iš dalies atsispindi ir FFP protokoluose. Net ir daug ką papildo, paryškina, nes, turėdami šį šaltinį, – kad ir koks netipiškas jis būtų – aprėpiame dešimt kartų didesnę Vilniaus universiteto studentų auditoriją. Priminsiu, kad Filomatų draugijoje buvo tik 19 narių – jų egodokumentika daugiausia ir remiasi tyrėjai, šiuo atveju turime net 126 asmenų liudijimą. Žinoma, to meto studentų kontingento erdvę galima atsekti ir iš studentų registracijos knygų, tačiau FFP kaip šaltinio vertė kita – tai studentų *elito* erdvė. Kad ir koks būtų buvęs margas slaptųjų Vilniaus universiteto narių būrys, jame telkėsi aukštesnių intelektualų ir visuomeninių aspiracijų jaunuoliai. Šis teiginys vargu ar gali būti kvestionuojamas. FFP medžiaga rodo, kad elitinio jaunimo gausa akivaizdžiai pirmauja Gardino ir Vilniaus gubernijos – iš jų buvo kilę 66 jaunuoliai (33 – iš Gardino ir tiek pat – iš Vilniaus gubernijos). Antrą vietą užima Minsko gubernija (26 apklaustieji), trečią – Balstogės sritis (11 apklaustųjų), ketvirtą – Voluinės gubernija (9 apklaustieji), penktą – Kijevo gubernija (5 apklaustieji). Iš Lenkijos Karalystės buvo kilę 4, iš Mogiliavo gubernijos – 3 jaunuoliai. Tik po vieną – iš Vitebsko ir Podolės gubernijų (žr. „Priedą“). Palyginimui galima pasakyti, kad slaptųjų draugijų branduolio – Filomatų draugijos – geografinė situacija panaši – daugiausia jos narių buvo kilę iš Gardino, Minsko ir Vilniaus gubernijų (po 4 iš kiekvienos jų), po vieną – iš Balstogės srities, Lenkijos Karalystės, Voluinės ir Kijevo gubernijų (trijų filomatų kilmė nėra aiški)⁵³. Taigi apklaustųjų kilmės geografi-

⁵³ Skaičiuota pagal: Filomatų draugija. Parodos katalogas / Pareng. ir įžang. straipsnio autorė Reda Griškaitė. Vilnius, 1990.

ja buvo plati ir atspindėjo beveik visą buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritoriją. Kita vertus, palyginus šiuos skaičius su bendra to meto Vilniaus universiteto studentų kilmės geografija į akis krinta vienas dalykas – tarp jaunimo elito Vilniaus gubernija taip ryškiai nevyrauja, su ja nuolat konkuruoja Gardino ir Minsko gubernijos. Gardino gubernija šiuo atveju Vilniaus guberniją net prisiveja⁵⁴.

Tyrimo komisijai apie savo kilmės vietą jaunuoliai paprastai atsakydavo tiksliai ir lakoniškai: „Esu kilęs iš Vilniaus gubernijos, Vilniaus apskrities, Remeisių kaimo [t. y. Remeisių dvarelio. Filaretų ir filomatų tekstuose dvarai ir dvareliai dažnai vadinami kaimais (*wieś*) – R. G.]“ (Jokūbas Jagėla, 1823-11-13, l. 1); „Esu kilęs iš Gardino gubernijos, Naugarduko apskrities, Nedzviadkos dvaro“ (I. Domeika, 1823-11-19, l. 1; J. B., s. 332⁵⁵); „Esu kilęs iš Gardino gubernijos, Lydos apskrities“ (Ksaveras Turskis, 1823-12-01, l. 1). Bet pasitaiko ir abstraktesnių: „Kilęs iš Lietuvos (*Rodem z Litwy*)“ (Justinas Romualdas Polis, 1824-02-16, l. 24); „Kilęs iš Voluinės“ (Motiejus Brodovičius, 1823-11-16, l. 1; J. B., s. 326). Arba dar retesnis Henriko Römerio atsakymas: „Vilnius yra mano gimimo vieta (*Wilno, iest mieyscem mego urodzenia*)“ (H. Römeris, 1824-04-27, l. 194). Vilniuje arba kitame apskrities ar

⁵⁴ D. Beauvois skaičiavimu, 1822–1823 mokslo metais iš Vilniaus gubernijos buvo kilę 36,12 %, iš Minsko – 18,42 %, o iš Gardino – 13,45 % Vilniaus universiteto studentų. Žr. *Beauvois D. Wilno – polska stolica kulturalna zaboru rosyjskiego 1803–1832*. Wrocław, 2012, s. 273 (ryc. 8). Panašią statistiką žr. Vilniaus universiteto istorija (1803–1940). Vilnius, 1977, p. 28.

⁵⁵ Čia ir toliau inicialu „J. B.“ duodama nuoroda į J. Borowczyko knygą (žr. šio straipsnio 22 išnašą). Nuoroda pateikiama tik tada, jeigu knygoje cituojamas ilgesnis apklausiamojo parodymų fragmentas arba pateikta platesnė jų anotacija.

gubernijos mieste buvo gimęs ne vienas Vilniaus universiteto studentas, bet paprastai svarbesnė buvo šeimos kilties arba nuolatinės šeimos buveinės (dvaro) vieta, o ne konkreti gimimo vieta. Šiuo šiandien sunkiai suvokiamu niuansu tarp žodžių „esu gimęs“ ir „esu kilęs“ galima aiškinti ir S. Moravskio tvirtinimą, kad „kilęs iš Vilniaus gubernijos, Kauno apskrities“ (S. Moravskis, 1824-02-23, l. 104; J. B., s. 572), kai tikrai žinome (išliko gimimo metrika), kad gimė Vilniaus gubernijoje, Vilniaus apskrityje, Mickūnų dvare. S. Moravskiui svarbesnė buvo nuolatinė jo šeimos rezidencija – psichologiškai tapatinosi su ja.

Taigi ir šie lakoniški atsakymai apie apklausiamąjį gali pasakyti gana daug. Štai I. Domeikos pusbrolis, kontroversiškai vertinamas būsimas Vilniaus gubernijos bajorų maršalas Aleksandras Domeika, savo gimimo vietą nurodo taip: „Esu gimęs Rusijos imperijoje, Minsko gubernijoje, Vileikos apskrityje (*Jestem urodzony w Państwie Rosyjskiem, Gubernii Mińskiej, Powiecie Wileyskim*)“ (A. Domeika, 1823-11-14, l. 1). Toks imperinis akcentas šiame dokumentų pluošte vienintelis. Tačiau yra ir linksmesnis atvejis. Štai dvidešimt šešerių metų filaretas Antanas Frejendas (vėliau įamžintas trečiojoje A. Mickevičiaus dramos *Vėlinės* dalyje) komisijai teigė neprisimenantis, kur gimęs, bet pareigūnai tai galės išsiaiškinti perskaitę per kratą iš jo paimtą gimimo metriką (*Rodzilem się niepamiętam gdzie, lecz metryka znajdująca się między zabranemi mnie papierami, objaśni*) (A. Frejendas, 1823-11-19, l. 1). Tai rodė ambicingą A. Frejendo būdą ir neslepiamą ironiją.

Dėl socialinės kilmės „geografijos“ apklaustiesiems taip pat keblumų nebuvo – beveik visi užsirašė bajorais – išskyrus

unitų kunigų sūnus Joną Michalevičių ir Urbaną Grudzinskį (žr. „Priedą“). Net dviejų – Literatūros ir laisvųjų menų bei Moralės ir politikos mokslų – skyrių absolventas J. Michalevičius nurodė esąs „iš dvasinio luomo“ (*ze stanu duchownego*) (J. Michalevičius, 1823-11-16, l. 1), o U. Grudzinskis save įvardijo kaip „kunigo Jono Grudzinskio, Lietuvos Brastos kanaaninko, sūnų“ (U. Grudzinskis, 1824-02-16, l. 20). Kiti unitų dvasininkų sūnūs – J. Jankovskis, Adomas Kocevičius, Juozapas Kovalevskis, Juozapas ir T. Kraskovskiai, Tomas Pavlovičius, Leopoldas Sosnovskis – bajorystę ne tik akcentavo, bet ir sakėsi turį visus tai įrodančius dokumentus. J. Jankovskis rašė: „Esu kilminis bajoras, įrodymai yra pas mano tėvą – kunigą prelatą ir Lietuvos Brastos Katedros arkipresbiterį [Gabrielių Jankovskį – R. G.]“ (J. Jankovskis, 1823-09-03, l. 87; J. B., s. 175). Iš bajorų buvo kilę ir filaretai kunigai – pijorai K. Lvovičius ir M. Brodovičius (K. Lvovičius, 1823-11-16, l. 1; J. B., s. 319; M. Brodovičius, 1823-11-16, l. 1; J. B., s. 326). Katalikais užsirašė didžioji apklaustųjų dalis (žr. „Priedą“). Be minėtųjų devynių unitų, keturi filaretai – Jokūbas ir Jonas Grotkovskiai, Karolis Moišelis ir Povilas Violkė – priklausė evangelikų reformatų konfesijai. Antanas Dudinas buvo stačiatikis. Bet religinių konfliktų filomatų ir filaretų bendruomenėje nebūta. Jonas Vernikovskis, kuriam didžiąją gyvenimo dalį teks praleisti ne tarp katalikų, pirmuosiuose parodymuose komisijai rašė: „Nė vienas filaretas nesigėdino nei savo tautybės, nei religijos. Pavyzdžiui, rusas Antanas Dudinas visada vadino save rusu ir tuo didžiavosi, o ir lenkas visada vadinosi lenku“ (J. Vernikovskis, 1824-01-08, l. 6; J. B., s. 421).

Tačiau akivaizdu ir kita – religija šioje terpėje nebuvo tokia svarbi kaip bajorystė – tegu ir ne visada turint žemės. Štai žemaičių bajoro filareto liudijimas: „Esu Jurgis Pranckevičius, dvidešimt septynerių metų amžiaus, katalikas, bajoras, gimęs bajorų, Lenkijos dvaro šambelionų Antano Pranckevičiaus ir Michalinos Šmigelskytės, šeimoje“ (J. Pranckevičius, 1824-02-23, l. 92). Netgi kyla įspūdis, kad komisijos pateiktas parodymų klausimynas dažnam iš apklaustųjų pirmą kartą – kad ir kokiomis keistomis aplinkybėmis – uždavė klausimus, kurie davė progą išsakyti – ne tik apie neleistinas draugijas, kurioms jie savo noru priklausė, bet ir papasakoti savo šeimų istorijas. Daugiausia tokių digresijų T. Zano parodymuose, ypač – pasakojime apie sudėtingas jo tėvo Karolio Zano gyvenimo peripetijas (T. Zanas, 1824-01-28, l. 5–5v). Bet įdomios ir „dvigubo kaltinamojo“, nes apklausto ir Vilniaus studentų, ir Svisločiaus gimnazijos mokinių byloje, Pranciškaus Eichlerio ištarmės:

Esu Pranciškus Eichleris, Kazimiero Eichlerio sūnus, dvidešimties metų, kilęs iš bajorų – tai liudija Gardino bajorų deputacijos bajorystės išvadų raštas. Mano protėviai į Lietuvą atkeliavo iš Prūsijos ir čia įsikūrė. Mano prosenelis ėjo išdo išlaikomo Baltvyžių girios sargo pareigas. Tas pat pareigas ėjo ir mano senelis, ir dabar jas turi mano tikras dėdė. Tačiau mano tėvas tarnavo privačiai dvaruose ir jokie turto man nepaliko (P. Eichleris, 1823-08-07, l. 35).

Sudėtinga filareto J. Masalskio šeimos istorija:

Abu mano tėvai dar gyvi. Tėvas [prieš tai Masalskis nurodo ir tėvo vardą – Anupras – R. G.] gyvena Minsko gubernijoje, Ihumeno apskrityje, savo paveldėtame Bevličanų dvare, kuriame 17 valstiečių dūmų. Dva-

ras skendi didelėse skolose. Mano motina gyvena Gardino gubernijoje, Naugarduko apskrityje, pas savo brolių, buvusį apskrities bajorų maršalą Korbutą [Juozapą Korbutą – R. G.]. Tėvas prie senos lenkų valdžios buvo majoras, o dabar išrinktas Ihumeno apskrities teisėjo raštininku (J. Masalskis, 1823-07-17, f. 421, ap. 3, b. 137, l. 30).

Tačiau tėvų vardai nurodomi retai – be šių, radau tik Justino Cecerskio, J. Čečio-to, U. Grudzinskio, Juozapo Ježovskio jaunesniojo, Konstantino Kelnerio, Adomo Kurovskio ir B. Šemiotos parodymuose (J. Cecerskis, 1823-11-16, l. 39; J. Čečiotas [be datos, rankraštis pažeistas], f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 27, l. 6; U. Grudzinskis, 1824-02-16, l. 20; J. Ježovskis jaunesnysis, 1823-11-18, l. 1; K. Kelneris, 1824-11-19, l. 59; A. Kurovskis, 1823-12-05, l. 1; B. Šemiotas, 1823-10-17, f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 13, l. 1). Galbūt taip elgtasi saugumo sumetimais, galbūt nenorėta brangių žmonių vardus garsinti teismo byloje. Bet aiškaus atsakymo neradau.

Žemės nuosavybės klausimas apklaustiesiems buvo jautrus – šiuo atžvilgiu FFP medžiaga iškalbinga. Maža to, apklausių dokumentai rodo, kad, kitaip nei teigiama historiografijoje, filomatų ir filaretų aplinkoje kilminių bajorų žemvaldžių buvo ne tiek ir mažai. Bet labai retai parodymus davę jaunuoliai buvo juridiniai dvaro savininkai. Apklaustųjų amžius svyravo nuo 15 (Jonas Grotkovskis) iki 33 metų (Karolis Mikulskis)⁵⁶, tačiau dauguma buvo 20–23 metų. Todėl dažniausiai žemė dar priklausė jų tėvams. Esminis čia būtų valdos dydžio klausimas, bet teismo pareigūnai jo neuždavė. Vis dėlto iš protokolų kai

⁵⁶ Vos 17 metų buvo Jono Grotkovskio brolis Jokūbas Grotkovskis ir O. Slizenis. Savo ruožtu 30 buvo sulaukę K. Lvovičius ir J. Ježovskis.

kuriuos faktus atsekti galima. Dvarų savininkais komisijai pasisakė esą devyni jaunuoliai, tai sudarė vos 7,1 % visų apklaustųjų (žr. „Priedą“). Didžiausias valdas turėjo K. Turskis ir Juozapas Staniševskis. Pirmajam priklausė net du dvarai, kurių vieną paveldėjo iš tėvų, o kitą iš dėdės – abu Gardino gubernijoje, Lydos apskrityje. Antrojo filareto dvarai buvo Mogiliavo gubernijoje, Senicos apskrityje (K. Turskis, 1823-12-01, l. 1; J. Staniševskis, 1824-03-12, l. 156). Iš dvarų gaunamos pajamos šiems jaunuoliams užtikrino puikią materialinę aplinką, todėl baigę universitetą abu atsidėjo intelektualiams pomėgiams: K. Turskis – literatūrai, J. Staniševskis – dailei. Dar didesne žemės nuosavybe ir kitu nekilnojamuoju turtu galėjo pasigirti Petras Derškofas: „Mano turtą sudaro žemės valdos Minsko gubernijoje – Maslačankos, Malavkos ir Klinų dvarai, taip pat mūriniai namai Minske ir Vilniuje“ (P. Derškofas, 1824-02-19, l. 48). Nemažą dvarą turėjo ir Voluinės gubernijos, Ostroho apskrities gyventojas Aleksandras Kruščinskis (A. Kruščinskis, 1823-12-29, l. 1). Žemės nuosavybe Gardino gubernijoje, Valkavisko apskrityje disponavo ir Vincentas Zavadzki (V. Zavadzki, 1823-11-11, l. 1). O štai iš Balstogės srities kilusio Mikalojaus Jablonskio turtas nebuvo didelis: „Turiu iš tėvo paveldėto nekilnojamojo žemės turto be valstiečių Zavadų apylinkėse, tėvai jau mirę“ (M. Jablonskis, 1824-02-20, l. 62). Bet pajamų iš dvaro tikrai negaudavo, nes dirbo gimnazijos mokinių prižiūrėtoju. Ir priešingai – Eduardui Puljanovskiui užsidirbti studijoms nereikėjo – dvaras davė pelno: „Tėvai po mirties kaip kapitalą man paliko dvarą, kuriuo dabar rūpinasi dėdė“ (E. Puljanovskis, 1823-11-23, l. 67). Iš Lenkijos Karalystės

kilęs, bet dėdės Lietuvoje auklėtas Pranciškus Moržė žemės valdą paveldėjo kaip tik per FFP (P. Moržė, 1823-12-29, l. 1).

Kartais dvaru dalytasi su broliais. Štai iš Minsko gubernijos, Pinsko apskrities kilęs Ignacijus Terleckis rašė: „Turiu dvarą, vardu Privitavka, kartu su savo broliais toje apskrityje“ (I. Terleckis, 1824-02-18, l. 107). Tokia pat buvo ir Jono Kašubos iš Gardino gubernijos, Valkavisko apskrities padėtis: „<...> kartu su savo broliais turiu dvarą, vardu Repelka, o mano tėvas turi Puškarovščynės ir Vorotyšče Polne palivarkus Naugarduko apskrityje“ (J. Kašuba, 1823-11-09, l. 1). Minėtąjį J. Jagėlos šeimos Remeisių dvarą valdė vidurinis brolis Jonas Jagėla (J. Jagėla, 1823-11-13, l. 1). Aleksandras Pilaras po studijų ūkininkavo šeimai priklausiančiame Mickūnų dvare Vilniaus gubernijoje, Vilniaus apskrityje, bet juridškai savininkas nebuvo (A. Pilaras, 1824-02-25, l. 118–118v). Filomatas Dominykas Chodzka turėjo nuosavą įteisintą dvarą Vilniaus gubernijoje, Trakų apskrityje, bet jį prarado dar besimokydamas universitete: „Iš pradžių išsilaikiau iš savo paties dvaro Vilniaus apskrityje, bet jį išpardavus iki šiol dirbu mokytoju mergaičių pensione ir iš to darbo gyvenu“ (D. Chodzka, 1824-04-14, l. 170).

Tačiau, kaip minėta, paprastai dvarai priklausė tėvams. Konstantinas Veržbickis taip rašė apie Minsko gubernijoje, Minsko apskrityje esančią savo šeimos valdą: „Mano tėvai minėtoje apskrityje turi nekilnojamojo turto – Viazymkos dvarą. Aš nesu dar atidalintas“ (K. Veržbickis, 1823-12-02, l. 1). Ir Teodoro Lozinskio šeima turėjo nediduką, vos su „keliomis sielomis“, Zabrudės dvarelį Voluinės gubernijoje, Žytomyro apskrityje. Tėvui mi-

rus (mirė beveik FFP išvakarėse – 1823 m. kovo 12 d.), dvarelyje ūkininkavo motina, kuriai padėjo T. Lozinskio brolis Jonas ir sesuo Kotryna (T. Lozinskis, 1824-02-29, l. 1–1v; J. B., s. 577). Ir tai nebuvo vienintelis atvejis, kai dvarus valdė našlaujančios apklaustųjų motinos. Iš Gardino gubernijos, Slanimo apskrities kilęs Mykolas Širma sakėsi pats dvaro neturįs, nes iki gyvos galvos jis užrašytas motinai (M. Širma, 1823-11-12, l. 1). Kiek sudėtingesnė buvo Vilniaus gubernijos, Trakų apskrities gyventojų Adriano Eitmino situacija – anksčiau didelis tėvų dvaras buvo įskolintas ir kentėjo nuo nuolatinių teismo procesų (A. Eitminas, 1824-02-24, l. 114).

Šiaip ar taip, dvarą ar dvarelį turėjo Herkulano Abramavičiaus, A. Domeikos, Ipolito ir Viktoro Dževickių, Jokūbo ir Jono Grotkovskių, A. Frejendo, Rufino Jundzilo, Antano, Jono ir Vladislovo Heidatelių, Antano Kaminskio, K. Moišelio, Aleksandro Chodzkos ir kt. byloje apklaustų jaunuolių tėvai – iš viso 52 asmenys, tai sudarė 41,3 % apklaustųjų (žr. „Priedą“). Kaip minėjau, FFP dokumentuose duomenų apie valdų dydį nėra, bet akivaizdu, kad dauguma dvarų nebuvo dideli. Štai Ignacijaus Karabanovičiaus tėvo žemės valdą Minsko gubernijoje, Ihumeno apskrityje sudarė vos keturi valakai žemės (I. Karabanovičius, 1823-12-22, l. 1). V. Heidatelis savo tėvų dvarelį Balstogės srityje įvertino lakoniškai: „Ten tik keli baudžiauninkai“ (V. Heidatelis, 1824-02-19, l. 54). Iš Minsko gubernijos, Barysavo apskrities kilęs Kiprijonas Kazimirskis rašo, kad jo tėvų dvarelyje – 8 baudžiatiniai valstiečiai (K. Kazimirskis, 1824-02-20, l. 66). Kiek didesnis dvaras Vilniaus gubernijoje, Vilniaus apskrityje priklausė filaretų I. ir V. Dževickių šeimai.

Įdomu, kad ūkininkauti dvare apsisprendė jaunesnysis brolis V. Dževickis, kelerius metus studijavęs Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje, o vėliau dar baigęs teisės mokslus Moralės ir politikos mokslų skyriuje – vyresnysis brolis pasirinko mediko kelią (V. Dževickis, 1824-02-21, l. 76). Solidi žemės valda Mogiliavo gubernijoje, Bychavo apskrityje priklausė ir Stanislovo bei Stepono Makoveckių tėvams. Kad gyventa pasiturinčiai ir dideliame dvare, rodė ir tai, jog iki pat studijų universitete pradžios brolius mokė namuose guvernieriai (Stanislovas Makoveckis, 1823-12-10, l. 1; Steponas Makoveckis, 1823-12-10, l. 1). Iš parodymų medžiagos galima spręsti, kad nemenką dvarą turėjo A. Kurovskio tėvai (A. Kurovskis, 1823-12-05, l. 1). J. Cecerskis atvirai rašė: „Pats jokio dvaro neturiu. Turi tik mano tėvai – Balstogės srities bajorų maršalas Dominykas ir Konstancija Cecerskiai. Abu dar gyvi“ (J. Cecerskis, 1823-11-16, l. 39).

Dažniausiai FFP apklaustų jaunuolių šeimai priklausė vienas dvaras. Bet du dvarus valdė Severino Korsako ir Adolfo Giedraičio šeimos. Turtingi žemvaldžiai buvo Jono Jundzilo tėvai, kurie Gardino gubernijoje, Slanimo apskrityje turėjo daugiau nei keturis dvarus (J. Jundzilas, 1823-10-12, l. 1). Ne vieną dvarą valdė B. ir I. Šemiotų tėvai (B. Šemiotas, 1823-10-17, l. 1; I. Šemiotas, 1823-10-22, l. 8). H. Römeris taip apibūdino savo turtinę padėtį: „Mano tėvai turi žemės nuosavybę Vilniaus gubernijoje, Trakų ir Vilkmergės apskrityse. Aš gi jokios neturiu“ (H. Römeris, 1824-04-27, l. 194). Kelis dvarus valdė brolių O. Slizenio ir Rapolo Slizenio tėvai: „Mano tėvai turi kaimą, vardu Bartninkai, kur patys gyvena, taip pat Druckovščyznės kaimą bei miestelį, vardu Volna – visi dva-

rai Naugarduko apskrityje“ (O. Slizenis, 1823-11-16, l. 1).

Šešių FFP apklaustų jaunuolių tėvai dvarus nuomojo (tai sudarė vos 4,8 % visų apklaustųjų) (žr. „Priedą“). Minėjau, kad taip pragyveno T. Zano šeima. Apklausiameji paprastai tiksliai nurodydavo ir nuomojamą valdą, ir jos šeimnininką. Mažą dvarelį Kijevo gubernijoje turėjo ir Fortunato Jurevičiaus šeima: „Mano tėvai nuomoja nedidelį paveldėtą žemės lopinėlį su keliomis trobomis Popovo kaime, Kijevo gubernijoje, Taraščios apskrityje“ (F. Jurevičius, 1824-02-15, l. 12). Dionyzas Šlajevskis rašė: „Jokio dvaro neturiu, neturi ir mano tėvai, bet jie nuomoja paveldimą rūmų tarėjo Aleksandro Goleniščevo-Kutuzovo palivarką, vardu Veselovas, esantį Vilniaus gubernijoje, Trakų apskrityje“ (D. Šlajevskis, 1823-08-01, l. 1). O štai iš Gardino gubernijos, Kobryno apskrities kilusio Vincento Bobinskio išsarmė: „Paveldimo dvaro nei aš, nei mano tėvai neturime, tik nuomojame žemę iš maršalienės Ordienės – Michalinos ir Juzepolio palivarkus minėtoje gubernijoje, minėtoje apskrityje“ (V. Bobinskis, 1823-12-27, l. 1).

Žemės nuosavybės visai neturėjo – nei apklausiamasis, nei jo šeima – Jonas Cvikličius, Mykolas Daneika, A. Dudinas, Konstantinas Gnoinskis⁵⁷, U. Grudzinskis, Juozapas Hromovičius, J. Ježovskis, Karolis Kaminskis, K. Kelneris, A. Kocevičius, Damazas Kočanas, Mikalojus Malinovskis, Jonas Miškelis, Napoleonas Novickis,

⁵⁷ Šis iš Gardino gubernijos, Naugarduko apskrities kilęs filaretas, kaip ir minėtas jo kolega A. Frejendas, net ir tokiomis sąlygomis nesiskundė humoro stoka. Paklaustas, kodėl universiteto studentų draugijos buvo slaptos, labai rimtai atsakė, kad jų lyderiai baiminosi pernelyg didelio jaunuolių antplūdžio (*żeby niebyło wielki natłok młodzieży*) (K. Gnoinskis, 1824-02-22, l. 80v).

A. Mickevičius, T. Pavlovičius, Pranciškus Piotrovskis, Ksaveras Tarasevičius ir kt. – iš viso 45 filomatai ir filaretai, t. y. 35,2 % visų apklaustųjų (žr. „Priedą“). Antanas Zenavičius rašė: „Dvaro jokio neturiu. Neturėjo ir mano tėvai“ (A. Zenavičius, 1824-02-19, l. 117). Tokia dažniausia apklaustų bedvarių jaunuolių formuluotė. Žinoma, lieka neatsakytas klausimas, ar baiminan-tis galimų teisinių padarinių – pirmiausia žemės konfiskacijos, stengtasi slėpti realią turtinę padėtį. Kai kurios formuluotės, pavyzdžiui, „esu be dvaro (*Maiątku niemam žadnego*)“ (J. Vernikovskis, 1823-11-06, l. 1), dar nereiškė, kad žemės nuosavybės neturėjo ir tėvai. Bet bendras išpūdis – informacija pateikta nuoširdžiai. Realų žemės konfiskacijos baimė atsirado už keletą metų, po 1830–1831 m. sukilimo. Bet akivaizdu ir tai, kad turtinė jaunuolių padėtis – pirmiausia žemės nuosavybė – Tyrimo komisiją labai domino.

Finansinė šeimos situacija – apie tai jau buvo rašyta – suponavo ir jaunuolių ateitį. Kaip minėjau, daugumos bajorų gyvenimo perspektyva buvo orientuota ne į kaimą, t. y. grįžimą į dvarą, bet į miestą. Iš čia ir studijų krypties pasirinkimas. Ir apskritai universitete, ir filaretų ir filomatų aplinkoje vyravo Fizikos ir matematikos mokslų skyrius (paprastai vadinamas Filosofijos mokslų skyriumi). Jame studijavo ar jį baigė 46, t. y. 36,5 % visų FFP apklaustų jaunuolių (čia neminimi privalomai metus šiame skyriuje studijavę būsimieji medikai) (žr. „Priedą“)⁵⁸. Nedaug atsili-

⁵⁸ FFP medžiaga aiškiai brėžia dar vieną tendenciją – gana didelę migraciją į kitus skyrius iš prestižinių laikyto Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus. Dažniausiai pirmaisiais ar antraisiais studijų metais migruota į Moralės ir politikos mokslų skyrių. Tą padarė Liucijonas Eismantas, N. Novickis, H. Römeris, R. Sli-

ko Moralės ir politikos mokslų skyrius, kuriame mokėsi 37 jaunuoliai (29,4 1 %) (žr. ten pat). Trečioje vietoje – Literatūros ir laisvųjų menų skyrius – 25 jaunuoliai (19,8 %), ketvirtoje – Medicinos mokslų skyrius – 19 jaunuolių (15,1 %) (žr. ten pat). Ši statistika kiek disonuoja su bendra universitete pasirenkamų studijų kryptių tendencija⁵⁹. Pirmiausia matome labai mažą atotrūkį tarp pirmų dviejų skyrių. Stebina ir visai menkas slaptosiose draugijose dalyvavusių medikų skaičius. Žinoma, tai galėjo būti susiję ir su tuo, kad šiame skyriuje galėjo studijuoti ir ne bajorai, o slaptųjų draugijų pagrindą sudarė kaip tik šio luomo atstovai. Šiaip ar taip, didžiausia staigmena – Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentų gausa. Pastarasis darinys universitete buvo pats mažiausias ir nepopuliariausias. Ne tik dėl savo nepraktiškumo, bet ir dėl bendros nuostatos, kad literatūros studijavimas „neleistinai“ audrina vaizduotę. Šio krašto jaunimas buvo rimta politinė problema – dėl to sutarė visi suaugusieji, kad ir kokių būtų buvę pažiūrų⁶⁰. Sunkiai materialiai besiverčiantys tėvai į tokią savo sūnų edukaciją investavo nenoriai.

zenis, V. Zavadzkis, K. Kelneris. Savo ruožtu Fizikos ir matematikos mokslų skyrių Literatūros ir laisvųjų menų skyriumi pakeitė ne tik A. Mickevičius, bet ir M. Daneika, A. Eitminas, J. Ježovskis, Emerikas Stanevičius. Daug rečiau pasitaikydavo atvirkštinis atvejis. Iš Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus į Fizikos ir matematikos skyrių perėjo tik du slaptųjų draugijų nariai – Adomas Kurovskis ir Dominykas Orlickis. Tas pat ir iš Moralės ir politikos mokslų skyriaus – tą padarė tik broliai Makoveckiai (žr. „Priedą“).

⁵⁹ 1822–1823 mokslo metais Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje studijavo 305, Moralės ir politikos mokslų skyriuje – 205, Medicinos mokslų skyriuje – 173, o Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje – 98 studentai. Žr. *Beauvois D.* Min. veik., p. 318 (tab. 8).

⁶⁰ Plačiau apie tai žr. *Janowski M.* Min. veik., p. 197.

Materialinės situacijos nulemtą praktiškumą iš dalies rodė ir vidurinių mokyklų parinkimas. Minėjau, kad jos buvo traktuojamos tik kaip būtina pakopa būsimoms studijoms universitete. Todėl dažniausiai principas buvo paprastas – „arčiau namų“. Dėl to ir mokyklų vardai tokie pat įvairūs kaip ir gyvenamoji jaunuolių geografija. Dažniausiai tėvams nerūpėjo, kuri vienuolija – bazilijonai, dominikonai, jėzuitai ar pranciškonai – jas išlaikė. Ir tik kartais mokyklos parinkimą lėmė šeimos tradicija. Tokias „mokyklinės tradicijas“ – čia jau remiuosi kitais šaltiniais – turėjo Narbutų, Römerių, Karlovičių šeimos. FFP dokumentai rodo ir naujas tendencijas – kitaip nei anksčiau manyta, filaretų ir filomatų aplinkoje konfesinės mokyklos anaipol nevyravo. Vienuolių išlaikomas mokyklas buvo baigę tik 44 byloje apklausti jaunuoliai (bazilijonų – 18, dominikonų – 10, pijorų – 9, jėzuitų – 5, pranciškonų – 2), t. y. 35 % visų FFP apklaustų jaunuolių. O pasaulietines vidurines mokyklas – net 76 jaunuoliai (gimnazijas ir licėjus – 57, apskričių vidurines mokyklas – 19), tai savo ruožtu sudarė net 60,3 % visų FFP apklaustų jaunuolių (žr. „Priedą“). Pasaulietinių mokyklų, ypač gimnazijų, prestižas sparčiai kilo. Štai E. Stanevičius iš pradžių mokėsi bernardinų išlaikomoje Upytės apskrities mokykloje Dotnuvoje, bet vėliau buvo perkeltas į Vilniaus gimnaziją (E. Stanevičius, 1823-11-24, l. 1). N. Novickis iš pradžių lavintas namuose ir net keliose apskričių mokyklose, kol galop taip pat patikėtas Minsko gimnazijai (N. Novickis, 1823-12-08, l. 1). Minėtoje mokykloje mokėsi ir K. Tarasevičius, Juozapas Tiškevičius, K. Veržbickis – iš viso 5 jaunuoliai. J. Staniševskis baigė Vitebsko, M. Malinovskis – Podolės gubernijos

gimnaziją Vincyjoje. Pastarasis prieš tai mokėsi net dviejose apskričių mokyklose (M. Malinovskis, 1823-11-21, l. 1). Balstogės gimnazijos auklėtiniai buvo ne tik Kiprijonas Daškevičius, bet ir visi trys broliai Heidateliai, V. Zavadzkis – iš viso 9 jaunuoliai. Gardino gubernijos gimnazijoje Svisločiuje mokėsi P. Eichleris, J. Jankovskis, J. Kovalevskis, J. Kraskovskis ir Jonas Jundzilas – iš viso 12 jaunuolių. A. Giedraitis baigė Varšuvos licėjų. Tarp apskričių mokyklų gerą vardą turėjo Kauno mokykla, kurią baigė 5 filaretai, tarp jų ir S. Moravskis. Vilniaus gimnazijos auklėtiniai buvo ir H. Abramavičius, A. Chodzka, Kazimieras Piaseckis, H. Römeris, P. Violkė ir kt. – iš viso 21 jaunuolis. Pastarosios mokyklos prestižą lėmė dar ir tai, kad joje dėstė universiteto profesoriai, todėl jaunuoliai buvo ne tik kokybiškai mokomi, bet ir iš anksto pratinami prie universiteto. Šiaip ar taip, namų mokymas šioje aplinkoje buvo ypač retas. Be minėtųjų brolių Makoveckių, visą vidurinės mokyklos kursą namuose gubernierių mokomas išėjo tik A. Eitminas (A. Eitminas, 1824-02-24, l. 114). Namuose mokėsi ir Juozapas Chodzka, tačiau jo byloje stinga kaip tik duomenų apie mokslą (mūsų dienas pasiekė ne visi šio filareto parodymai). Du apklausiamieji savo parodymuose duomenų apie ikiuniversitetinį mokslą nepateikė (žr. „Priedą“).

Dažnai „su mokykla“ baigdavosi ir materialinė tėvų parama. Žinoma, kalbama tik apie bedvarius ir mažazemius bajorus. Studijų metais jie turėjo išsilaikyti patys. Jaunam provincijos bajorui tai buvo didelis iššūkis. Todėl Tyrimo komisijos užduotą klausimyno sandą „Iš ko Gyveni?“ atliepianti FFP medžiaga – ne tik pati informatyviausia, bet ir ne be emocinio

atspalvio. Iš savo darbo Vilniuje pragyveno gana daug filaretų ir filomatų aplinkos jaunuolių. Pačios populiariausios veiklos formos – gubernieris, repetitorius, mokytojas privačiuose namuose ir pensionuose, mokinių ir studentų prižiūrėtojas (bedelis), raštininkas, advokato padėjėjas, archyvaras. Tokius darbus dirbo 32 filaretai ir filomatai, t. y. 25,4 % per FFP apklaustų jaunuolių (žr. „Priedą“). Populiariausias – gubernierio darbas. Taip duoną užsidirbo Kazimieras Chšenavičius, J. Cvikličius, K. Gnoinskis, V. Heidatelis, J. Ježovskis, Adomas Suzinas ir kt. – iš viso 19 filomatų ir filaretų aplinkos jaunuolių. Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus studentas T. Pavlovičius gubernieriavo privačiame grafo Mykolo Valickio Vilniuje funduotame konvikte (T. Pavlovičius, 1823-10-27, l. 1v). Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentas M. Daneika mokė senatoriaus N. Novosilcevo bičiulės Teklės Valentinavičiūtės-Zubovienės dukterį (M. Daneika, 1824-02-23, l. 96). O štai E. Stanevičius prižiūrėjo „Maloningojo pono Belinskio, buvusio Vyriausiojo Lietuvos teismo pirmojo departamento pirmininko, vaikus“ (E. Stanevičius, 1823-11-24, l. 1v). J. Ježovskiui jaunesniajam savo sūnaus auklėjimą patikėjo advokatas Tadas Savičius (J. Ježovskis jaunesnysis, 1823-11-18, l. 1v). J. Masalskis (pats iki tėvų dvaro bankroto kurį laiką namuose auklėtas net keturių gubernierių) prižiūrėjo ne tik generolo Vlodeko sūnų, bet ir universiteto patologijos ir fiziologijos profesorius Augusto Bėcu įsūnį Julijų Slovackį. Profesorius namuose gavo kambarį ir maistą (J. Masalskis, 1823-07-17, l. 30v, 31–31v).

Minėjau, kad privačiuose mergaičių pensionuose mokytojavo filomatas D. Chodzka. Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus

studentas I. Januševskis dirbo repetitoriumi universiteto adjunkto Benjamino Haušteino namuose – mokė chemijos ir fizikos jo sūnų Eduardą (I. Januševskis, 1823-11-21, l. 2). Iš Kretingos kilusį labai neturtingų tėvų („nė menkiausio turto neturi“) S. Marcejevskį rėmė dėdė – Augustavo vyskupijos vyskupas sufraganas Polikarpas Augustinas Marcejevskis, kurio pageidavimu sūnėnas įstojo į Vilniaus vyriausiąją dvasinę seminariją, kartu, kaip buvo įprasta, lankydamas ir paskaitas Vilniaus universitete. Tačiau S. Marcejevskis netrukus seminariją metė ir kurį laiką lankė tik paskaitas universitete, Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje. Tikriausiai nutrūko ir dėdės parama: „<...> stengdamasis savo paties darbu pragyventi, sutikau eiti namų mokytojo pareigas pas ponią generolienę Pogovską“ (S. Marcejevskis, 1823-12-03, l. 1–1v; J. B. 360). Ekskljeriko S. Marcejevskio atvejis įdomus dar ir tuo, kad tai buvo vienintelis vedęs vyras tarp visų FFP apklaustųjų. Šiaip ar taip, to paties skyriaus studentas U. Grudzinskis pragyveno derindamas Vilniaus gimnazijos mokinių prižiūrėtojo ir repetitoriaus darbą (U. Grudzinskis, 1824-02-16, l. 28). O Jono Rustemo mokinys M. Kulieša mokytojavo mergaičių pensionuose – mokė piešimo ir rusų kalbos (M. Kulieša, 1823-11-17, l. 1v). Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentas M. Jablonskis dirbo mokyklos mokinių prižiūrėtoju: „Pragyvenu namuose prižiūrėdamas [Vilniaus] gimnazijos mokinius“ (M. Jablonskis, 1824-02-20, l. 62). Juozapas Zažeckis ėjo bedelio pareigas Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje (J. Zažeckis, 1823-11-18, l. 1). Nuolatinį darbą turėjo tik iš Vilniaus gubernijos, Raseinių apskrities kilęs Juozapas Šetkevičius, kuris ir studijavo uni-

versitete, ir dirbo universiteto kanceliarijoje (J. Šetkevičius, 1823-12-21, l. 1).

Kartais vargingi studentai derino keletą veiklų. Moralės ir politikos mokslų skyriaus studentas I. Karabanovičius komisijai savo darbinės veiklos istoriją nupiešė pamečiui: „Pirmaisiais metais Vilniuje išsilaikiau iš dalies pats, iš dalies tėvo remiamas. Antraisiais ir trečiaisiais metais dirbau gubernieriu Bazilijonų konvikte. Ketvirtais ir penktais metais pajamas gaudavau savo kolegoms padėdamas pakartoti paskaitas, kurias ir pats lankiau“ (I. Karabanovičius, 1823-12-22, l. 1–1v)⁶¹. Išsamus buvo ir Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus studento A. Kaminskio atsakymas: „Nuo 1814 metų savo lėšomis išsilaikau gubernieriaudamas mokyklose, duodamas repeticijas universiteto ir gimnazijų studentams, pagaliau mokytojaudamas Haušteino, Deibelų, Ježežų, Labovskių pensionuose“ (A. Kaminskis, 1823-11-06, l. 1). T. Lozinskis buvo Juozapo Karčevskio gubernieriu – iš pradžių jo dvare Vilniaus gubernijoje, Ašmenos apskrityje, o vėliau ir Vilniuje, kai jo auklėtiniai lankė gimnaziją. Kai filomatas įstojo į universitetą, ne tik dirbo savo kolegų korepetitoriumi, bet ir mokytojavo A. ir K. Deibelų ir Augustino D’Abry pensionuose (T. Lozinskis, 1824-02-29, l. 2; J. B., s. 577).

Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus studentas A. Frejendas rašė, kad iš dalies išsilaiko pats (veiklos rūšies nenurodė), iš dalies remiamas Vilniaus gubernijoje, Telšių apskrityje, gyvenančios motinos

⁶¹ FFP bylos rodo, kad ne visi studentai buvo pajėgūs mokytis savarankiškai ir dažnai samdydavosi korepetitorius, ypač pirmuosiuose kursuose: „Atvykau į Vilnių turėdamas tikslą mokytis. Pirmajame kurse turėjau daug sunkumų mokydamasis universitete dėstomus dalykus. Negalėdamas su viskuo susidoroti pats, ieškojau pagalbos“ (A. Domeika, 1823-11-14, l. 3v).

ir giminaičių (A. Frejendas, 1823-11-19, l. 1v; J. B., s. 335). Moralės ir politikos mokslų skyriaus studentą L. Sosnovskį (jaunesnįjį Vilniaus universiteto Moralinės teologijos profesoriaus padėjėjo Platono Sosnovskio brolių) iš dalies rėmė Balstogės mieste nuosavybę turėję tėvai, iš dalies jis išsilaikė pats (L. Sosnovskis, 1823-11-21, l. 1–1v). Nedidelę paramą iš tėvų ir giminių gavo ir T. Zanas – kitus pinigų užsidirbdavo guberneriaudamas (T. Zanas, 1824-01-28, l. 6; J. B., s. 470). Tokių tik iš dalies remiamų jaunuolių FFP dokumentacijoje radau devynis (žr. „Priedą“). Didesnis buvo tėvų visiškai išlaikomų studentų skaičius. Nuolatinę šeimos paramą gavo H. Abramavičius, J. Cecerskis, I. Domeika, A. Eitminas, Jokūbas ir Jonas Grotkovskiai, Boleslovas Kontrimas, J. Jankovskis (pastarajam padėjo dar ir dėdė Juozapas Romanskis), J. Jundzilas, R. Jundzilas, S. Korsakas, S. Moravskis, H. Römeris, O. Slizenis, R. Slizenis ir kt. – iš viso 50 jaunuolių, tai sudarė 40 % visų apklaustųjų (žr. „Priedą“). Medicinos daktaro laipsnį turintis S. Moravskis rašė: „Išsilaikiau ir dabar esu išlaikomas savo Tėvų“ (S. Moravskis, 1824-02-23, l. 104; J. B., s. 572). Panašiai teigė ir Moralės ir politikos mokslų skyriaus studentai M. Širma ir B. Kontrimas: „Mane išlaiko Motina“, „Mane išlaiko Tėvas“ (M. Širma, 1823-11-12, l. 1; B. Kontrimas, 1823-11-12, l. 29). Šie jaunuoliai – tikriausiai matydami savo kolegų materialinę situaciją – šeimos paramą labai vertino. Netiesioginis įrodymas ir A. Chodzka išstarmė: „Mane išlaiko mano gerieji Tėvai (*Urzymiuję się kosztem mojih dobrych Rodziców*)“ (A. Chodzka, 1823-11-15, l. 1v; J. B., s. 319).

Tėvų pagalba visai nereikėjo – nes gyveno iš savo pačių dvarų pajamų – tik 11 FFP apklaustų studentų, tai sudarė 9 % visų apklaustųjų (žr. „Priedą“). Tai pirmiausia minėti „studentai dvarininkai“ – P. Derškofas, E. Puljanovskis, J. Staniševskis, I. Terleckis, K. Turskis, V. Zavadzakis⁶². I. Domeika kaip paveldėtų dvarų savininkas dar nebuvo įteisintas, bet disponavo nemažu pinigų kiekiu: „Iki šiol išsilaikiau iš motinos ir globėjų skirtos sumos, kurią sudaro tūkstantis du šimtai lenkiškų auksinų“ (I. Domeika, 1823-11-19, l. 1v). Palyginimui galima pasakyti, kad E. Stanevičiui tėvas paliko 3 000 sidabro rublių (E. Stanevičius, 1823-11-24, l. 1). O štai K. Daškevičiaus motina taip sėkmingai investavo pinigus, kad jų pakako ir sūnaus mokslams (K. Daškevičius, 1824-02-17, l. 32). Mykolo Rukevičiaus tėvai sūnaus ateitį užtikrino pardavę šeimos dvarą ir užrašę jam už tai gautą sumą (M. Rukevičius, 1823-11-10, l. 1; J. B., s. 297). Iš piniginio kapitalo gyveno ir N. Novickis bei jo tėvai (N. Novickis, 1823-12-08, l. 1v). A. Eitminas kartu su kitais šeimos nariais dalijosi po motinos mirties likusiu kapitalu, kurio visiškai pakako mokslui (A. Eitminas, 1824-02-24, l. 114). Materialinių nepriteklių neturėjo ir nuosavo namo Vilniuje savininkas Medicinos mokslų skyriaus studentas Jonas Kliukovskis (J. Kliukovskis, 1823-10-17, l. 1). FFP protokolo medžiaga rodo, kad mūrinių namų Vilniaus mieste savininkai iš nuomos galėdavo užtikrinti ir savo studijuojančių vaikų išlaikymą (P. Violkė, 1824-02-22, l. 88; Jonas Ha-

⁶² Kartais turtingesni studentai pagalbėdavo savo neturtingiems kolegoms. Toks buvo ir J. Staniševskis. Žr. *Janonienė R.* Dailės mecenatystės kryptys Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje // Lietuvos kultūros tyrinėjimai. 1995, t. 1, p. 192.

ciskis; 1824-02-18, l. 105). To nepasaky-
si apie medinių namų savininkus, ypač
provincijoje (Karolis Jencas, 1823-11-03,
l. 9–9v; A. Mickevičius, 1823-11-19, l. 1;
Jurgis Mickevičius, 1824-02-27, l. 130).
Išskirtinis jau vėliau Varšuvoje tragiškai
žuvusio, literatūrinės ir mokslinės aspira-
cijas puoselėjusio P. Moržės atvejis – nors
tėvas turėjo dvarą Lenkijos Karalystėje,
nors buvo auklėjamas pas dėdę Raseinių
apskrityje, pilną išlaikymą tiek studijų
metais, tiek kurį laiką jas baigęs gavo iš
Vilniaus gubernijos bajorų maršalo Eusta-
chijaus Karolio Karpio (P. Moržė, 1823-
12-29, l. 1).

Septyni per FFP apklausti jaunuoliai
savo materialinės padėties visai nekomen-
tavo (žr. „Priedą“). Du filaretus kunigus –
K. Lvovičių ir M. Brodovičių – materialiai
globojo Pijorų vienuolija. Valstybės išlai-
komų slaptųjų draugijų narių taip pat nebu-
vo daug. Visą išdo paramą gavo tik 15 FFP
apklaustų asmenų, t. y. iš viso 12 %, tarp
jų – I. Dževickis, P. Eichleris, J. Heidatelis,
Feliksas Kulakovskis, broliai A. ir J. Mic-
kevičiai, J. Vernikovskis, Serapinas Zaho-
rovskis, Ignacijus Zanas ir kt. (žr. ten pat).
Visi jie – būsimi arba jau esami medikai
ir pedagogai (buvo tardomi ir jau univer-
sitetą baigę slaptųjų draugijų nariai, tarp jų
J. Kovalevskis, J. Ježovskis, F. Jurevičius,
A. Mickevičius ir kt.). Ne vienas šias pro-
fesijas rinkosi iš materialinio išskaičiavi-
mo, bet daugiausia – iš skurdo. Nors būta
ir kitaip. Vargu ar tik nepriteklius lėmė
F. Jurevičiaus – per FFP jau Vilniaus univer-
sitetą dėstytojo – apsisprendimą studijuoti
mediciną (F. Jurevičius, 1824-02-15, l. 12).
Guvernerio sūnus, Fizikos ir matematikos
mokslų skyriaus studentas K. Jencas peda-
gogo profesiją tikriausiai rinkosi sekdamas
tėvo pavyzdžiu (K. Jencas, 1823-11-03,

l. 9). Pedagogo profesijai pašaukimą jau-
tė ir P. Eichleris, kuris valstybės paramą
studijoms gavo asmeniškai tarpininkau-
jant universiteto globėjui A. J. Čartoriskiu
(P. Eichleris, 1823-08-07, l. 35v). I. Dže-
vickis rašė, kad į universitetą atvyko „tu-
rėdamas tikslą atsidėti medicinai“ (I. Dže-
vickis, 1824-02-21, l. 70). Materialiniais
nepritekliais nesiskundęs J. Kliukovskis po
trejų metų studijų Fizikos ir matematikos
mokslų skyriuje taip pat nusprendė atsidėti
tik medicinai (J. Kliukovskis, 1823-10-17,
l. 1). Tą pat ketino daryti ir kelerius metus
Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje pasi-
mokęs J. Ježovskis jaunesnysis (J. Ježovs-
kis jaunesnysis, 1823-11-18, l. 1).

Socialinė skirtis filomatų ir filaretų
aplinkoje buvo didelė. Kartais jauni žmo-
nės išgyvendavo tikrai kritiškas situacijas.
Štai J. Vernikovskis dėl pinigų stygiaus per
penkerius mokslo metus į gimtinę (*na ro-
dzinne strony*) nuvažiavo tik kartą (J. Ver-
nikovskis, 1824-01-08, l. 7; J. B., s. 422).
Pirmaisiais studijų metais buvo sunki ir
F. Kulakovskio (vėliau kaip būsimas peda-
gogas gavo valstybės išlaikymą) padėtis:
„Negalėdamas išsilaikyti buvau priverstas
prisiimti kapitono Ovečkino vaikų priežiū-
rą, todėl nuo to laiko iki pat mokslo metų
pabaigos universiteto nelankiau“ (F. Ku-
lakovskis, 1823-11-06, l. 1; J. B., s. 278).
A. Kocevičių rėmė Gardino gubernijoje,
Slanimo apskrityje gyvenantis dėdė Teo-
doras Centkovskis, bet pagalba buvo to-
kia menka, kad maitinosi iš labdaros – iš
Draugijos nepasiturintiems universiteto
studentams remti (*Towarzystwo Wspiera-
nia Niedostatnich Uczniów Uniwersytec-
kich*). Tikriausiai kaip tik dėl tos priežas-
ties jau antraisiais studijų metais iš Lite-
ratūros ir laisvųjų menų skyriaus perėjo
į praktiškesnę Medicinos mokslų skyrių

(A. Kocevičius, 1823-11-23, l. 73). O štai J. Čečioto padėtis buvo tokia bloga, kad apskritai turėjo mesti studijas universitete ir ieškotis darbo: „1818 metais gavau vietą Radvilų komisijoje ir nutraukiau mokslą, todėl neturiu nei jokio mokslo laipsnio, nei rango“ (J. Čečiota, 1823-10-10, f. 567, b. 1317, d. 27, l. 1; J. B., s. 209). J. Čečiota privalėjo išlaikyti ir savo tėvus: „Visą savo gyvenimą dirbau ne tik dėl savęs, bet ir dėl vargingos savo šeimos“ (J. Čečiota, [be datos, rankraštis pažeistas], l. 5v–6; J. B., s. 453). Literatūros ir laisvųjų menų studentas J. Masalskis, pats puoselėjęs kūrybines aspiracijas, matydamas tėvų skurdą ryžosi drastiškam žingsniui – karo tarnybai: „Skaudžiai paveiktas savo tėvų nelaimių, kurie per keletą metų dėl įvairių įvykių ir teismo procesų nuskurdo ir dėl to negalėjo mums užtikrinti ateities, dažnai mažiau apie tai, kaip galėčiau ir juos paremti, ir sau užsitikrinti kokią nors karjerą“ (J. Masalskis, 1823-07-17, l. 32). Padėtis buvo tokia sunki, kad J. Masalskis keliems mėnesiams apskritai nutraukė studijas – neturėjo už ką pasisiūdinti privalomą studentišką mundurą (ten pat, l. 31). Vadinamoji munduro problema buvo aktuali ne tik J. Masalskiui⁶³.

Paradoksalu, bet kaip tik skurdas ne vienam jaunuoliui tapo priežastimi stoti ir į slaptąsias draugijas – imponavo šių draugijų narių savitarpio pagalba, ypač – veltui teikiamos korepetitoriaus paslaugos. Ciniškiausią išskaičiavimą radau iš Balstogės srities, Bielsko apskrities kilusio unito J. Kraskovskio byloje:

Neturėdamas jokių lėšų studijoms universitete naudojausi savo dėdės geradaryste – jis

⁶³ Plačiau apie tai žr. *Janowski M.* Min. veik., p. 200. Ši problema dažna ne tik memuarinėje, bet ir grožinėje to meto kūryboje.

mane maitino. Savo ruožtu kambarį savo namuose man davė buvęs universiteto pamokslininkas kunigas [Mykolas] Borovskis. Bet man dar reikėjo drabužių, kuriems neturėjau pinigų. Pasiguodžiau kartu su manimi gyvenusiam ponui Liucijonui Eismantui, kuris priklausė Filaretų draugijai. Jis ir patarė man stoti į šią draugiją, nes jos tikslas yra teikti paramą vargstantiems universiteto studentams – auka, patarimu ar pagalba moksluose (J. Kraskovskis, 1823-11-08, l. 1v–2).

Tačiau kaip tik tokie neturtėliai ir buvo labiausiai pageidaujami asmenys slaptosiose Vilniaus studentų draugijose. Jau minėjau P. Malevskio principą, kad šios organizacijos turėjo būti kuriamos išimtinai vadinamojo vidurinio socialinio sluoksnio pagrindu. Neturtas filomatų ideologijoje buvo dargi pranašumas, leidęs įgyti neįkainojamą patirtį gyventi saikingai, mažai to, mokytis taip gyventi ir kitus. Žinoma, krašto ateities vardan: „Išauklėti skurde arba labai griežtame taupume, nuolat patirdami nepriteklį, mokomi gyvenimo poreikius malšinti ekonomiškai, mokėjome visa esybe jausti ir pernelyg didelį šio krašto žmonių išlaidavimą (*Wychowani w ubóstwie lub ścisłej oszczędności, doświadczyjąc ciągle niedostatku, ucząc się potrzeby życia zaspokajac ekonomicznie, umieliśmy czuć w całej mocy zbytki krajowe*) (J. Ježovskis, 1824-04-19, f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 24, l. 16v). Bet čia jau ne tik Filomatų draugijos prezidento, bet ir Horacijaus filosofijos išpažinėjo mintys⁶⁴. Filomatiškoji ir horaciškoji ideologija čia netikėtai susijungia.

⁶⁴ Plačiau apie tai žr. *Griškaitė R.* 'Horacijaus sindromas' XIX amžiaus pradžios Lietuvoje: meilė literatūrai ar giliai suvoktas patriotizmas? // *Literatūra.* 2002, Nr. 44 (1): XVIII–XIX a. lietuvių literatūra, p. 50–69.

Kūrybinės aspiracijos

Filomatai traktuojami ir kaip literatų, dažniausiai poetų, grupė⁶⁵. Iš pirmo žvilgsnio šis teiginys atrodo labai trapus, nes šioje grupėje buvo ir teisininkų, matematikų, fizikų ir net agronomų. Bet universitetinė specializacija šiuo atžvilgiu nėra svarbi. Nes poeziją kūrė ir teisininkai, ir fizikai. Daug svarbesnis klausimas apie poezijos vaidmenį filomatų kaip grupės gyvenime⁶⁶. Tačiau ir šį teiginį vertėtų išplėsti kiekybiškai ir koreguoti kokybiškai. Derėtų kalbėti ne tik apie filomatų, bet ir platesnę – filaretų ir filomatų – grupę ir ne tik apie poezijos, bet ir apie rašymo kultūros, o galbūt net ir kūrybos *kaip poreikio* šioje grupėje svarbą. Ir šiuo atveju visai nesvarbu, ar kūryba buvo mokslinė, ar grožinė. Juolab kad literato įvardas taikytas visiems plunksnos žmonėms. Pirmą kartą apie kūrybinio darbo svarbą filomatų ir filaretų aplinkoje prabilo Ryszarda Czepulis-Rastenis. Išanalizavusi 1 000 laiškų, kuriuos Joachimui Leleveliui parašė 176 jo kolegos ir Vilniaus universiteto auklėtiniai (tarp jų būta ir iš filomatų ir filaretų aplinkos), istorikė padarė išvadą, kad geriau už bet kokią kitą veiklą šio istoriko korespondentai vertino vadinamuosius literatūrinius darbus, t. y. pačią įvairiausią – tiek mokslinę, tiek beletristinę – rašto veiklą. Tyrėja šio reiškinių priežastį manė esant atvirai niekada neišsakyta, taigi labiau vidinę, psichologinę J. Lelevelio korespondentų nuostatą, kad protinė (literatūrinė)

⁶⁵ Romantizmo estetikoje poetas – aukščiausia literato kategorija. Plačiau apie tai žr. *Каменка-Страшкова Я.* Творческий гений как категория эстетики в романтической культуре // О просвещении и романтизме. Советские и польские исследования. Москва, 1989, с. 93–108.

⁶⁶ *Kula W.* Min. veik., p. 349.

veikla neatsiejama nuo jų išsilavinimo (nebūtinai – universitetinio)⁶⁷. Rašyti – tai ir deklaruoti savo mokytumą. Kad ši veikla J. Lelevelio korespondentams buvo svarbi, rodo ir kita šių „mokslo ir talento žmonių“ (R. Czepulis-Rastenis įvardas) korespondencija, ypač vadinamasis filomatų tremties archyvas. Šios egodokumentikos įspūdis pribloškiantis – kad ir kokiame materialiam ir dvasiniame diskomforte gyventų, Vilniaus universiteto tremtiniai *rašė*. Rašė viską – pradedant aritmetikos ir gramatikos vadovėliais, Rusijos administracijos teisės ir Kazanės miesto istorijomis, baigiant originalia poezija ir proza. Vertė taip pat viską – pradedant Horacijaus ir Platono, baigiant Wasingthono Irvingo kūryba. Tokiame kontekste buvo sukurtas ir *Konradas Valenrodas*. Bendra nuostata – niekada ir niekur negalima atsisakyti literatūrinio darbo. Nieko nekeičia nei vieta, nei laikas. Ši darbo rūšis ne tik sudaro sąlygas patirti vienybės jausmą („literatūros pasaulyje negali būti pavienio – *de fide lapsis* – proceso“⁶⁸), bet ir įprasmina gyvenimą. „Beveik metai kai nedirbu darbo, kurio pėdsakai būtų reikšmingesni ir patvaresni (*którejby slady były znaczniejsze i trwalsze*)“, – laiške K. Daškevičiui apgailestavo T. Zanas⁶⁹. Ir šį poreikį ugdė ne tiek universitetas ir jo profesūra, kiek pačios studentų draugijos. Rašymas, apskritai kūryba buvo ne tik būtinas gyvenimo atributas (tremtyje – netgi savotiška tera-

⁶⁷ *Czepulis-Rastenis R.* Ludzie nauki i talentu: studia o świadomości społecznej inteligencji polskiej w zaborze rosyjskim. Warszawa, 1988, s. 62.

⁶⁸ Archiwum filomatów, t. 1: Na zesłaniu, s. 354 (I. Danilavičiaus laiškas iš Charkovo K. Daškevičiui į Maskvą, 1825 m. liepos–rugpjūčio mėnuo).

⁶⁹ Ten pat, p. 374 (T. Zano laiškas iš Andrejevkos K. Daškevičiui į Maskvą, 1828 m. gegužės 26 (birželio 7) d.).

pija), bet ir neatskiriama filomatizmo ideologijos dalis⁷⁰. Ir tai rodo ne tik filomatų ir filaretų kūryba, korespondencija, bet ir FFP dokumentai.

Rašymo, taigi ir kūrybos, mastas šioje terpėje iš tikrųjų buvo įspūdingas. Juolab kad tai darė jaunuoliai, kurių dažnas ne tik lankė paskaitas universitete, bet ir dirbo prozišką darbą už jo ribų. Vaizdingiausiai šią Vilniaus studentų draugijų veiklą komisijai nupiešė Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentas, Filaretų draugijos Literatų skyriaus Žydrosios sąjungos narys J. Vernikovskis:

Posėdžiuose skaitytų pranešimų temos būdavo pasirenkamos iš tų mokslų, kuriuos kas studijavo. Literatų skyriuje buvo diskutuojama visoje Filologijos enciklopedijos [čia ir toliau pabraukta J. Vernikovskio – R. G.] aprėptyje [turimas omenyje leidinys: *Encyklopädie der lateinischen Classiker mit Anmerkungen*, t. 1–13. Brunschweig, 1790–1801 – R. G.], ypač jos dalyje „Senovės literatūros istorija“, kurioje buvo aiškinama laisvųjų menų pradžia, augimas ir nuosmukis. Taigi aš skaičiau šiuos referatus: lotynų kalba – apie graikų tragediją ir svarbiausius šio žanro rašytojus, apie satyrinę dramą, lenkų kalba – apie graikų lyrikus, ypač Pindarą, iš kurio kūrybos kolegų teismui pateikia ir eiliuotus vertimus. Į lenkų kalbą verčiau gražiausias Homero, Ovidijaus, Anakreonto, Horacijaus vietas. Proza verčiau Lukiano *Dialogus* – tuos, kurių neišvertė Krasickis [Juozapas Ignacijus Krasickis – R. G.], pavyzdžiui, „Jupiteris

tragikas“ (*Jupiter Tragoedus*), „Du kartus apkaltintas“ (*Bis accusatus sive Tribunalia*) ir kitus. O kiti nariai, kurie specialiai nestudijavo senovės literatūros, skaitė pranešimus iš estetikos, dailių menų istorijos. Ir iš naujų kalbų atnešdavo daugybę kitų daugmaž gerų darbų. Tikslųjų mokslų sąjungose medžiagos referatams buvo semiamasi iš algebros, chemijos, fizikos, mineralogijos ir kt. Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje dėstomų mokslų. Moralės ir politikos mokslų sąjungose buvo dirbama teisės ir istorijos srityse. Medicinos mokslų skyriuje, kurio posėdžiuose lankydavosi dažniau negu kituose skyriuose, nes jie referatus rašė ir lotynų kalba, buvo analizuojamos klinikinių ligų istorijos, tiriamos įvairių negalavimų ir defektų priežastys (J. Vernikovskis, 1824-01-08, l. 6v).

Šis mokslinis sąjūdis – jokia istoriografinė naujiena, nes žinomas ir iš A. Petraškevičiaus ir jo šeimos išsaugoto filomatų archyvo, tačiau J. Vernikovskis išryškina vieną labai svarbų momentą – draugijų nariai *pratinami rašyti*. Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentas K. Mikulskis (jo kaltė neįrodyta) Tyrimo komisijai perpasakojo J. Vernikovskio mintį, kad ši Filaretų draugija buvo sukurta tik bendram darbui darant pažangą moksluose ir rašymui lavinti (*cel tego towarzyszytwa, że jest zawiązane nie dla czego innego, iak tylko dla wspólnego ćwiczenia się w naukach i kształcenia się w pisaniu*) (K. Mikulskis, 1824-02-19, l. 110). Tobulinimąsi rašymo srityje kaip svarbiausią stojimo į draugiją sąlygą nurodė ir J. Heidatelis (J. Heidatelis, 1824-01-08, l. 6). Tačiau gryniausią šios minties išraišką radau K. Lvovičiaus ištarmėje: „Filaretų tikslas buvo išmokti rašymo meno – geru ir švarių stiliumi (*Celem filaretów było przykładać się w sztuce pisania dobrym i czystym stylem*)“ (K. Lvovičius, 1823-11-15, l. 2). Tarsi ir visai nesvarbu mokslo darbų tematika.

⁷⁰ Kai kurias įžvalgas apie tai žr. *Zawadzka D.* Czytanie i pisanie w życiu filomatów // Wilno i Kresy Północno-Wschodnie (Materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r. w czterech tomach), t. 4: Literatura / Pod red. E. Feliksiak i A. Kiežuń. Białystok, 1996, s. 23–49; *Zawadzka D.* Z listownika filomatów // Sztuka pisanie. O liście polskim w XIX / Pod. red. J. Sztachelska i E. Dąbrowicz. Białystok, 2000, s. 33–44; *Borowczyk J.* Między etosem a karierą – filomaci na zesłaniu // Biografie romantycznych poetów / Pod red. Z. Trojanowiczowa i J. Borowczyk. Poznań, 2007, s. 43–51.

Svarbu – rašyti. Kunigo K. Lvovičiaus teiginį patvirtina ir Svisločiaus gimnazijos byloje kaltintas P. Eichleris: „Ta draugija vadinosi Mokslo draugija ir buvo sukurta, kad lavintų savo proto galias per rašto pratybas (*w celu doskonalenia swych władz umysłowych przez cwiczenia piśmienne*)“ (P. Eichleris, 1823-08-07, l. 36). O štai toje pat byloje tardytas visą pasaulį apkelti svajojęs archyvaras Juozapas Heltmanas (tai vienas iš dviejų parodymų autorių, nestudijavusių universitete, antrasis – J. Pranckevičius) perpasakoja tokią savo brolio, kurį laiką taip pat Vilniaus universiteto studento, konspiratoriaus, sukilėlio ir masono Viktoro Heltmano ištarmę: „<...> reikia išmokti mąstyti, bet to negana – dar reikia mokėti tas mintis popieriuje išguldyti (*że niedość jest myśleć, należy jeszcze te myśli umieć wylewać na papier*)“ (J. Heltmanas, 1823-09-10, l. 58).

Taigi rašymas yra kaip privalomas kasdienybės atributas. Vos pora filaretų savo parodymuose mini ir platesnį (aukštesnį) rašymo tikslą. Štai J. Chodzka ištarmė: „<...> visos draugijos tikslas buvo visokeriopa tarpusavio pagalba lavinant jaunimo protą pasitelkus mokslą – vien tik tam, kad gabesnieji, didesniais talentais apdovanoti žmonės galėtų rašyti darbus lenkų kalba, kurie įamžintų lenkų vardą (*któreby uwieczniały imie polaków*)“ (J. Chodzka, 1823-11-10, l. 17v; J. B., s. 299). Panašiai manė ir J. Jagėla: „Draugijos tikslas buvo ne tik gauti svarbiausias žinias apie visas mokslo ir žinių sritis, bet ir įsigilinti į tokią sritį, kuri mūsų raštijoje nėra žinoma arba labai mažai žinoma, pavyzdžiui, hodegetika, enciklopedijų rašymas, išsamūs statistiniai aprašymai ir panašiai ir joje dirbti“ (J. Jagėla, 1823-11-13, l. 2). Studijos ir kūryba visada buvo greta. Štai J. Čečiotas

su nostalgija kalba apie tuos laikus, kai galėjo „skirti laiko ir mokslui, ir rašymui“ (J. Čečiotas, 1823-10-10, l. 2; J. B., s. 210). O ir savo bičiulį Antaną Eduardą Odinecą apibūdina lakoniškai – „Akademikas [t. y. studentas – R. G.] ir poetas (*jako Akademik i poeta*)“ (ten pat, l. 1v; J. B., s. 209). Maža to, formuojama nuostata, kad kūrybos rezultatai bus geri tik tada, kai pasirinktas objektas atitiks vidinius poreikius. Todėl ne visada kūrybos ir universiteto studijų kryptis gali sutapti. Štai kodėl Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus studentas Konstantinas Zaleskis buvo pasirengęs statistiškai aprašyti visą (sic!) Žemaitiją (A. Giedraitis, 1823-12-03, l. 6v). Moralės ir politikos mokslų skyriaus teisės studentui J. Čečiotui ne tik „leidžiama“ rašyti eiles, bet ir vadovauti Filaretų draugijos literatams – Žydrakai sąjungai. Kūryba turi teikti ne tik naudą, bet ir malonumą. Turi tapti įpročiu – ne tik studijų metais, bet ir jas baigus. Kūryba svarbi ne tik „dėl krašto“, „dėl bendrapiliečių“. Kūryba yra ir asmeninės laimės šaltinis, todėl naujai priimti nariai primygtinai skatinami dirbti mokslinį darbą: „<...> nuolat lavinti savo protines galias, aiškinant iš to gaunamą malonumą ir naudą tolesniam gyvenimui“ (K. Lvovičius, 1824-01-14, l. 9v; J. B., s. 438).

FFP dokumentai brėžia gana plačią Vilniaus universiteto auklėtinių „tolesnio gyvenimo“ panoramą. Lūkesčius pirmiausia formavo finansinė situacija ir studijų kryptis (žr. „Priedą“). Todėl dauguma apklaustųjų save įsivaizdavo ne kaip kūrybinių, bet kaip praktiškųjų „rankų darbo“ profesijų atstovus – teisininkus, medikus ir kanceliarijų tarnautojus. Kai kurie svajojo tapti valdininkais Sankt Peterburge (V. Bobinskis, J. Šetkevičius). Tik keletas filaretų savo gyvenimą siejo su kario profesija

(J. Masalskis, D. Orlickis, B. ir I. Šemiotos). Labai retos buvo tarp praktiškumo ir kūrybos balansuojančios architekto bei žurnalisto profesijos (K. Chšenavičius⁷¹, A. Dudinas, M. Malinovskis). Ypač svarbus filomatams ir filaretams buvo pedagogo darbas. Mokytojo, kuriam buvo „patikėtas pirmas ir svarbiausias žmogaus gyvenimo tarpsnis“, profesijos sureikšminimas buvo vienas pamatinių filomatizmo postulatų (J. Ježovskis, 1824-04-19, l. 16v; J. B., s. 670). Filomatų draugijos prezidentas J. Ježovskis Tyrimo komisijai rašė: „<...> mūsų tikslas buvo tapti mokytojais – norėjome pažinti šio pašaukimo svarbą, sužadinti norą jam ir meilę“ (ten pat). Neatsitiktinai kaip elitinę šią profesiją rinkosi svarbiausi ir kūrybingiausi Filomatų draugijos ideologai ir vadovai – J. Ježovskis, P. Malevskis, A. Mickevičius⁷². P. Malevskio ateitis buvo siejama su profesoriaus darbu Vilniaus universitete. Vilniaus studentų byloje buvo apklausti ir tada jau universitete dėstę filaretai – medikai F. Jurevičius ir K. Moišelis. Žvelgiant iš laiko perspektyvos kaip tik vadinamieji filomatų ir filaretų pedagogai – A. Mickevičius, J. Ježovskis, J. Kovalevskis, I. Domeika, Karolis Kačkovskis, A. Kaminskis – turi ir daugiausia nuopelnų raštijai. Žinoma, ne visos mokslinės ir literatūrinės jaunystės aspiracijos buvo įgyvendintos. Kaip pavyzdį galima būtų paminėti pijorą, po-jėzuitinės Polocko akademijos teisės ir istorijos profesorių M. Brodovičių, ketinusį

⁷¹ Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus absolventas K. Chšenavičius baigęs studijas ypač susidomėjo architektūra – jam buvo patikėta nubraižyti ir Vilniaus universiteto pastatų planus. Žr. K. Chšenavičius, 1824-02-17, l. 41.

⁷² Apie A. Mickevičiaus dėmesį pedagoginei veiklai žr. *Riškus J. Adomas Mickevičius ir Lietuva*. Vilnius, 1996, p. 44–53.

konkuruoti su „Lojolos sūnumi“ Albertu Vijųku-Kojalavičiumi – parašyti tokią Lietuvos istoriją, „kurią galėtų skaityti ne tik mokslininkas, bet net ir moterys, vaikai“ (J. Michalevičius, 1823-04-24, l. 14v; J. Michalevičiaus laiškas iš Vilniaus M. Brodovičiui į Polocką, 1822-10-24).

Mokslinį, pedagoginį ir žurnalistinį darbą pasirinkę slaptųjų studentų draugijų nariai buvo arčiausiai kūrybinio darbo. Tačiau FFP medžiaga akivaizdžiai patvirtina jau epistoliniame filomatų ir filaretų palikime apčiuoptą mintį, kad profesija – kaip ir gyvenamoji vieta – nebuvo lemiamas veiksnys. Štai Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus absolventas D. Orlickis, tėvo valia ir su Vilniaus universiteto bibliotekininko Kazimiero Kontrimo rekomendacija⁷³ išvykęs į Sankt Peterburgą ir stojęs į karo tarnybą „raitosios artilerijos kuopoje“, kaipmat užmezgė ryšius su imperijos literatūriniu elitu (Nikolajumi Grečiu, Kondratijumi Rylejevu, Fadejumi Bulgarinu) – godžiai skaitė, mokėsi kalbų ir nuolat rašė, taigi darė tą patį, ką ir anksčiau Vilniuje (D. Orlickis, 1823-12-21, l. 1–2v; J. B., s. 381–882). Buvęs to paties skyriaus studentas, o tyrimo metu archyvaru vienoje iš valstybinių įstaigų Varšuvoje dirbęs S. Marcejevskis rašė tiek originalias eiles, tiek sekimus, vertė iš prancūzų kalbos (S. Marcejevskis, 1823-12-03, l. 8v–9v; J. B. 361–362). Baigęs universitetą savo kūrybinius polinkius nuolat tobulino – tik ne literatūros, bet dailės srityje –

⁷³ FFP byloje galima rasti ir duomenų apie rekomendacinių laiškų kultūrą. Šiuo atžvilgiu ypač įdomi J. Šetkevičiaus, kuris į Sankt Peterburgą vyko net su dvylika laiškų, byla. Žr. J. Šetkevičius, 1823-12-21, l. 2–2v. Nedaug atsiliko ir V. Bobinskis, kuris į sostinę vežėsi devynias rekomendacijas. Žr. V. Bobinskis, 1823-12-27, l. 2–2v.

J. Staniševskis (J. Staniševskis, 1824-03-12, l. 156).

Angažuotumą kūrybiniam darbui rodė ir magistro bei daktaro mokslo laipsniai. Tokių čia analizuojamuose dokumentuose – 8 (vienas daktaras ir 7 magistrai) (žr. „Priedą“). Mokslines aspiracijas puoselėjo Fizikos ir matematikos mokslų skyriaus studentas, būsimasis pedagogas, matematikas A. Kaminskis ir medicinas S. Moravskis (A. Kaminskis, 1823-11-06, l. 1; S. Moravskis, 1824-02-23, l. 104; J. B., s. 572). S. Moravskis – vienintelis mokslų daktaras tarp visų FFP apklaustųjų. Jau vėliau, kai paveldėjo dvarą ir grįžo gyventi į kaimą, išryškėjo ir literatūrinės šio filareto ambicijos. Iš tokių dvaruose ūkininkavusių ir kūrybines aspiracijas puoselėjusių filaretų ir filomatų aplinkos žmonių galima paminėti ir I. Domeiką, V. Dževickį, A. Kruščinskį, O. ir R. Slizenius, K. Turskį, ir dar nevardytus – iš Šiaulių apskrities kilusį šios apskrities bajorų maršalo Tado Šemiotos sūnų Pranciškų Šemiotą ir iš Naugarduko apskrities atvykusį Joną Zahorskį (P. Šemiotas, 1824-02-29, l. 130; J. Zahorskis, 1823-12-29, l. 1v). P. Šemiotas buvo baigęs net du – Fizikos ir matematikos mokslų bei Literatūros ir laisvųjų menų – skyrius. Ir tai tik asmenys, kurių parodymai pasiekė mūsų dienas. Jau iš kitų šaltinių žinome, kad „dvaruose nusėdo“ filaretai literatai Mykolas Čarnockis ir Julijonas Korsakas. Kaip ir studijų laikais, rašymas buvo neatskiriama jų kasdienybės dalis. Kaimas literatūrinei veiklai nebuvo kliūtis. Šie provincijos intelektualai sudarė savitą socialinį sluoksnį, turėjusį savo ideologiją ir savo gyvenimo modelį⁷⁴.

⁷⁴ Plačiau apie tai žr. *Griškaitė R.* Lietuvos provincijos intelektualų grupės formavimasis ir raida

Prievarta išmesti ant gatvės grindinio FFP dalyviai visada jautė nenugalimą kaimo trauką ir norą grįžti atgal. Ne tik „dėl sveiko oro“, bet ir dėl idealios vietos kūrybai. Ryškiausiai ši nostalgija atsispindi T. Zano ir J. Ježovskio tekstuose. Į šį filomatų ir filaretų „provincializmą“ atkreipė dėmesį ir tyrėjai⁷⁵.

FFP dokumentacijoje randame ir vieną gana neįprastą intelektualinių filaretų ir filomatų aspiracijų liudijimą – vadinamuosius laidavimo raštus. Ši įprastinė teisinė praktika, t. y. įsipareigojimas teismui (šiuo atveju – Tyrimo komisijai) tam tikrą laiką rūpintis įtariamam baudžiamajam nusikaltimą padariusiu asmeniu⁷⁶, leidžia nustatyti ir kai kuriuos ypatingus ryšius. Ypač įdomūs tie atvejai, kai už sulaikytus jaunuolius laiduodavo mokslo, literatūros ar spaudos pa-

(XIX a. pr. – XIX a. 7 d.): bendrieji tyrimo aspektai (įteikta žurnalui *Lietuvos istorijos metraštis*).

⁷⁵ Žr. *Dunajówna M.* Filomaci na prowincji. Wilno, 1935.

⁷⁶ Laidavimo raštas turėjo savo trafaretinę formą. Štai Ignacijus Onacevičius taip laidavo už J. Kovalevskį: „Aš, žemiau pasirašęs, šiuo savo Tyrimo komisijai įteiktu reversu laiduoju savo asmenine atsakomybe ir savo turtu už Maloningąjį Poną Juozapą Kovalevskį, patikindamas, kad komisijai pareikalavus jis stos prieš ją ir kad kol negaus leidimo neišvyks iš šio miesto, ir kad šalinsis visų uždraustų draugijų ir kad niekada niekam nesakys, ko buvo komisijoje klausinėjamas ir ką į tuos klausimus atsakė. Vilnius, 1824 metų balandžio 15 diena. Rusijos statistikos ir diplomatijos profesorius padėjėjas Ignacijus Onacevičius (*Niżej podpisany tym moim rewersem w Komisji Sledztwiennej składającym się, daię porękę pod odpowiedzialnością osobistą i z majątku moiego za JPanem Józefem Kowalewskim uręczając, iż on na każde Komisji zapotrzebowanie stawić się będzie a dopóki nie uzyska pozwolenia wyjazdu, w mieście tuteyszem zostanie, oraz że unikając wszelkich zabronionych towarzystw, żadnych wyjawień o co był badany, a co na pytania odpowiadał nigdy przed nikim wyjawiać nie będzie. R^u 1824 Męca Kwietnia dnia 15 w Wilnie. Ignacy O'Naciewicz Zastępca Profesora Statystyki Rossyiskiej i Dyplomacyi*)“ (f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 23, l. 9 (1824-04-15)). Plačiau apie laiduotojų įsipareigojimus žr. *Korowicki A.* Min. veik., p. 41–43, § 47.

saulio atstovai. Štai J. Lelevelis savo garbe ir turtu garantavo ne tik už vieną gabiausių savo studentų V. Bobinskį⁷⁷, bet ir už A. Mickevičių (f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 20, l. 15 (1824-04-19); ten pat, b. 1342, d. 1, l. 10 (ta pati diena)). Neatsitiktinai vienas ryškiausių to meto intelektualų – Vilniaus universiteto rektorius J. Tvardovskis – laidavo net už tris suimtuosius: S. Korsaką, P. Eichlerį ir M. Širmą (ten pat, b. 1295, l. 13 (1823-12-02); b. 1318, l. 55 (1824-02-28); b. 1342, d. 9, l. 20 (1824-05-06)). Profesorius I. Danilavičius parodė ypatingą pasitikėjimą J. Heidateliu ir Marijonu Piaseckiu (ten pat, b. 1300, l. 11 (1824-04-19); b. 1532, l. 177 (1824-04-21)). Profesorius I. Onacevičių bičiuliški santykiai siejo ne tik su J. Kovalevskiu, bet ir su L. Eismantu, J. Ježovskiu jaunesniu, K. Kelneriu ir M. Kulieša (ten pat, b. 1317, d. 15, l. 26 (1824-08-26); b. 1342, d. 26, l. 9 (1824-04-14); ta pati byla, d. 24, l. 62 (1823-12-14); ta pati byla, d. 4, l. 9 (1824-04-14)). Vilniaus universiteto auklėtinis, vertėjas ir žurnalo *Dzieje Dobroczytności Krajowej i Zagranicznej* redaktorius kunigas Mykolas Olševskis laidavo už D. Šlajevskį (ten pat, b. 1318, l. 32 (1824-04-21)). Tarp laiduotojų matome ir du garsius to meto leidybos verslo atstovus. Antanas Marcinovskis beatodairiškai pasikliovė A. Dudinu, Elijošiu Ostaševskiu ir K. Veržbickiu (ten pat, b. 1299, l. 9 (1824-04-14); b. 1532, l. 154 (1824-04-15); b. 1317, d. 18, l. 6 (1823-12-14)), Juozapas Zavadzkiis – Jonu Krinickiu, Hilarijumi Lukaševskiu ir J. Vernikovskiu (ten pat, b. 1313, l. 7 (1824-04-14); b. 1305, l. 10 (ta pati diena); b. 1303, l. 12 (ta pati die-

⁷⁷ Vieno Filaretų draugijoje perskaityto V. Bobinskio referato tema – „Apie istorijos naudą“ (*O pożytku historyi*). Žr. V. Bobinskis, 1823-12-27, l. 3.

na)). Ne tik laiduotojai, bet ir dauguma čia išvardytų „bylų kaltininkų“ – kūrybinės asmenybės.

Žinoma, visai atskira tyrimo tema būtų šiose bylose randama per apklausą paimta arba protokoluose cituojama literatūrinė filomatų ir filaretų kūryba⁷⁸. Arba – ne mažiau svarbi medžiaga apie literatūrines studentų draugijas – ne tik garsiąją Kastaliją, bet ir nedaug tirtą Vilniaus literatų draugiją (*Towarzystwo Literackie Wileńskie*), įdomią dar ir tuo, kad buvo kuriama kaip Laisvosios rusų literatūros mylėtojų draugijos (*Вольное общество любителей русской словесности*) analogas. Tačiau kūrybiškumą rodė net ir patys tardymo protokolai. Autografinė *fasciculi* dalis – dažnai ne be literatūros kūrinių bruožų. Pirmasis į grožinę šių bylų formą, liudijusią ir apklaustųjų ištarmę, dėmesį atkreipė S. Pigonis. Tyrėjui ypač imponavo A. Chodzkos parodymai, kuriuos dėl savirefleksijos subtilumo, psichologizmo, gyvo, jausmingo, kartais net karšto žodžio vadino ir „meno kūriniu (*twór artystyczny*)“⁷⁹. Tačiau toks pat epitetas tiktų ir kitų filomatų ir filaretų protokolams. Jau buvo minėtas Filomatų draugijos vadovo J. Ježovskio plunksnos išskirtinumas. Tačiau ir Filaretų draugijos prezidento T. Zano parodymai – ne tik juridinis dokumentas, bet ir puiki „literatūra“ (T. Zanas, 1824-01-28, l. 5–146v; J. B., s. 469–523). Tas pat pasakytina ir apie J. Čėčiotos parodymus (J. Čėčiotas [be datos, rankraštis pažeistas], l. 1–6; J. B., s. 447–456; to paties, 1824-04-19; f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 27, l. 15–20v ir kt.).

⁷⁸ Puiki tokio darbo pradžia – keturių FFP bylose saugomų J. Jankovskio eilėraščių publikacija. Žr. *Borowczyk J.* Min. veik., p. 741–747.

⁷⁹ *Pigon S.* Min. veik., p. IX.

Žydrosios sąjungos vadovo ištarmės permelktos net poetine gaida – nors pats autorius ir neigė esąs poetas: „Poezijos kalba kitokia negu prozos. Ne vieta čia rašyti apie jų skirtumus, bet aš juos jaučiu – nors pats niekada savęs nevadinau ir dabar nevadinu poetu, nes reikia turėti daug prigimtinio talento, negana tik kelis žodžius pagal intonaciją sudėlioti“ (J. Čečiotas [be datos, rankraštis pažeistas], l. 2). Ypatingu rašytojo talentu nuspalvinti ir kontroversiškojo J. Jankovskio parodymai. Šis Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentas nuolat tramdė „nepaprastai karštą protą (*umysł szaleni zapalony*)“⁸⁰, neįtikėtinai lakią vaizduotę ir norą *visas* savo mintis perteikti popieriuje (J. Jankovskis, 1823-09-04, l. 98–98v; J. B., s. 185). Puikūs ir net trijuose (sic!) universiteto skyriuose (Fizikos ir matematikos mokslų, Medicinos mokslų, Literatūros ir laisvųjų menų) studijavusio J. Jogėlos prisipažinimai (J. Jagėla, 1823-11-13, l. 1–2v; 1824-01-14, l. 3–8). Ne tik emociškai, bet ir literatūriškai spalvingi ir filareto, literato, vertėjo Tomo Masalskio (tardymo byla neišliko) jaunesniojo brolio J. Masalskio parodymai (J. Masalskis, 1823-07-17, f. 421, ap. 3, b. 137, l. 1–39). Literatūrinių gebėjimų akivaizdžiai turėjo ir to paties skyriaus studentas dailininkas Teodoras Milakovskis (*vel* Milakauskas) (T. Milakovskis, l. 47–48v). Meistriškai rašymo stilių naudojo A. Frejendas, F. Kulakovskis, T. Lozinskis, J. Vernikovskis, H. Römeris. Kai kuriose bylose ypač ryškus apklausiamojo charakteris – pavyzdžiui, A. Chodzkos temperamentas ir D. Chodzkos santūrumas (A. Chodzka, 1823-11-15, l–2v; to paties, 1823-11-26, l. 3–10; to paties, 1824-01-06, l. 30–34v; D. Chodzka, 1824-04-14, l. 170–173v). Tačiau yra ir visai bespalvių bylų. Tarp jų – ir

literatūrinių garsenybių – A. Mickevičiaus ir S. Moravskio. A. Mickevičius nemėgo rašyti laiškų, o apklausos dokumentas – bent jau šiuo atveju – turėjo daug epistolinės literatūros bruožų. Galbūt ir dalyvavimo slaptosiose draugijose svarba poeto raiškai gali būti sureikšmintą – didžiausi jo kūriniai gimė vienatvėje⁸⁰. S. Moravskis gyvenimo pabaigoje prisipažins, kad jo protokolo rašymą smarkiai koregavo V. Laurinavičius⁸¹. Visa tai tik didina šio šaltinio pažeidžiamumą. Kita vertus, FFP apklausų dokumentai – tarsi kolektyvinis elitinės kartos kūrinys. Kartais daugiau, kartais mažiau įtikinamas, kartais daugiau, kartais mažiau literatūriškas. Bet visada – su ryškiais savirefleksijos elementais.

Išvados

1. FFP dokumentai – tiek apimtimi, tiek turiniu – viena išpūdingiausių Lietuvos archyvinio paveldo, o plačiąja prasme – ir Lietuvos istorinės atminties pozicijų. Tačiau iki pat 2003 m. – turima omenyje šiame straipsnyje plačiai vartota lenkų filologo Jerzy Borowczyko knyga, tyrėjus domino tik atskirų, daugiausia vadinamųjų kanoninių, šio proceso dalyvių parodymai. O šis unikalus šaltinis liudija apie gausią, maža to, elitinę studentijos, o plačiąja prasme – ir visuomenės grupę. Šiuo atveju sąvoka „elitinė“ taikoma intelektines aspiracijas puoselėjusiai bajorijos daliai. Labai dažnai kokiam nors socialiniam segmentui aptarti istorikai disponuoja tik kelių ar keliolikos jo atstovų biografiniais duomenimis – šiame straipsnyje

⁸⁰ Miller J. N. Filomaci a... strzelcy // Wiadomości Literackie. 1925, nr 3 (55) (01-18), s. 5.

⁸¹ Morawski S. Min. veik., p. 401.

- naudota medžiaga apie 126 asmenis. Visi jie vienaip ar kitaip susiję su slaptosiomis Vilniaus universiteto studentų draugijomis. Todėl tai ir jaunimo grupė.
2. Socialiniu aspektu Vilniaus filomatų ir filaretų grupė beveik nebuvo tirta. Vienintelis pavyzdys – Witoldo Kulos darbas⁸². Tačiau tas tyrėjas savo tyrimui, tiksliau – tik įvadui į tokį tyrimą, naudojo ne FFP dokumentaciją, bet filomatų ir filaretų korespondenciją ir kai kuriuos vidinius draugijų veiklos dokumentus. Dar vienas svarbus šaltinis tokiam tyrimui galėtų būti Vilniaus universiteto studentų registracijos knygos. Tačiau FFP medžiaga, ypač apklausų bylos, – informatyvesnis ir autentiškesnis (autografinis) šaltinis. Itin svarbios šių tekstų digresijos, kuriose galima rasti kitiems šaltiniams, pavyzdžiui, Tyrimo komisijos sudarytoms suvestinėms, nebūdingų duomenų.
 3. FFP dokumentacija iš esmės patvirtina kitų tyrėjų, pirmiausia D. Beauvois, padarytą išvadą apie bajorišką Vilniaus universiteto studentijos prigimtį⁸³. Bajoriška buvo ir pačių slaptųjų draugijų prigimtis. Beveik visi FFP apklausti asmenys – bajorai (luomas nebuvo tiksliai įvardytas tik du kartus). Šaltinio analizė parodė ir tai, kad apklausiamieji jaunuoliai priklausymą šiam luomui laikė pamatine vertybe. Šiame kontekste aiškesnė darosi ir garsioji filareto Mykolo Čarnockio ištarmė, kad šios draugijos „tikslas buvo kilnus (*bajoriškas*), naudingas ir gražus (*nes krikščioniškas*) (*Cel jego był szlachetnym (szlacheckim), pożytecznym i pięknym* (*bo chrześcijańskim*))“⁸⁴. Todėl tai ir bajorijos tyrimas, duodantis svarbios informacijos apie vidinius šios socialinės grupės procesus, vadinamąjį luomo „inteligentėjimą“. Filomatų ir filaretų lūkesčiai akivaizdžiai rodo ir kitą aspektą – nors pirmenybę teikė kaimui ir dvarui, su ūkininkavimu savo dvare ateitį galėjo sieti tik nedaugelis jų.
 4. Įdomi ir šios elitinės grupės statistika, juolab kad kai kuriais aspektais ji skiriasi nuo vadinamosios bendros universitetinės. Pirmiausia į akis krinta labai gausi atvykėlių iš Gardino gubernijos grupė – gardiniečiai universitete užėmė tik trečią vietą, o slaptosiose draugijose akivaizdžiai konkuravo su vilniečiais. Daugiau nei pusė šių draugijų narių (įtariamųjų) buvo baigę pasaulietines vidurines mokyklas – tai taip pat kiek koreguoja bendrąją statistiką. Didelę jaunimo elito dalį slaptosiose draugijose sudarė paties mažiausio universitete Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus studentai – ir tai bene įdomiausias šio tyrimo faktas. Jaunimui, kuris klasikus skaitė neohumanistine maniera, t. y. matė ne tiek raidę, kiek dvasią, universiteto auditorijos buvo per ankštos.
 5. Filomatų ir filaretų grupė – ne tik jaunimo ar bajorijos, bet ir literatų, plačiąja prasme – kultūrinė grupė. Ne tik literatūra, bet ir apskritai intelektinis darbas buvo vienas svarbiausių šių grupių vienijančių veiksnių. FFP dokumentacija akivaizdžiai patvirtina kūrybos, apskritai rašymo vaidmenį šioje aplinkoje. Kaip ir tezę, kad rašymo kultūros

⁸² Studijos metriką žr. šio straipsnio p. 73, 46 išnašą.

⁸³ Beauvois D. Min. veik., p. 757.

⁸⁴ Czarnocki M. Krótka wiadomość o tajnych towarzystwach uczniów uniwersytetu wileńskiego aż do ich rozwiązania w roku 1824 // Z filareckiego świata, s. 148.

diegimas buvo vienas svarbiausių filomatizmo ideologijos principų. Minčių raiška raštu turėjo tapti šios grupės kasdienybės dalimi. Rašymas – nesvarbu nei sritis, nei žanras – turėjo ne tik tarnauti visuomenės poreikiams, bet ir tapti asmeninės laimės šaltiniu. Kūrybines aspiracijas puoselėjo nemaža slaptųjų draugijų narių dalis. Polinkį į kūrybinį darbą patvirtino net patys parodymai. Kai kurių protokolų – nebūtinai priklausiusių Romantizmo klasikų plunksnai – literatūriškumas galėtų tapti atskiro tyrimo tema.

6. Tačiau kad ir koks įdomus ir turtingas būtų šis šaltinis, visada reikia turėti omenyje, jog apklausų dokumentai buvo rašomi ekstremaliomis sąlygomis. Juolab kad poveikį filaretų ir filomatų parodymams galėjo daryti ir vadinamoji T. Zano instrukcija, t. y. išankstiniai nurodymai, kaip elgtis per FFP⁸⁵. Kita vertus, gilesnė šio doku-

⁸⁵ Źr. [Tomasz Zan. Instrukcja dla badanych w sprawie Towarzystwa Filaretów] // Więzienna korespondencja filomatów, teka II, k. 6–7 / Sekcja Zbiorów Specjalnych Biblioteki Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, depozyt nr 6 (maszynopis).

mento analizė (mūsų dienas pasiekė tik nuorašas) kelia ir abejonių dėl jo patikimumo. Sunkiai įsivaizduojamas ir tokio šaltinio sklaidos mastas. Taigi parodymų pasikartojimą lygiai taip pat galėjo lemti ir *tiesa*. Juolab kad greta mokslo šioje filomatizmo ideologijoje kaip pamatinė asmens vertybė buvo akcentuojama dora, taigi ir nuoširdumas. Tai sako kad ir ši K. Lvovičiaus ištarimė: „<...> geriau doras nemokša, negu išsimokslinęs nusikaltėlis (*że lepiej jest być cnotliwym nieukiem, aniżeli uczonym zbrodniarzem*)“ (K. Lvovičius, 1824-01-14, l. 9v).

7. Filomatizmo istorija tirtina ne tik politiniu, kultūriniu, bet ir socialiniu aspektu. FFP medžiaga šiuo atžvilgiu suteikia unikalios medžiagos ne tik vienos elitinės kartos, bet ir vienos elitinės mokslo institucijos – Imperatoriškojo Vilniaus universiteto – socialiniam portretui. Taip pat dar kartą primindama garsųjį šūkį *ad fontes*, kuris šiuo atveju kaip niekada liudija, kad „senų“ ir „visiškai panaudotų“ istorijos šaltinių tiesiog nėra.

SOCIAL AND CULTURAL SELF-REFLECTION OF VILNIUS PHILOMATHS AND PHILARETHS (BASED ON STUDENTS' INTERROGATION RECORDS OF THE IMPERIAL UNIVERSITY OF VILNIUS: 1 AUGUST 1823–27 APRIL 1824)

Reda Griškaitė

S u m m a r y

The process of secret students' societies in the Imperial University of Vilnius (Rus. *Vilna*, Pol. *Wilno*), usually referred to as the process of philomaths and philareths (hereinafter, PPP), is one of the most famous political cases of the XIX century. PPP documents, currently kept in the Lithuanian

State Historical Archives, take one of the most impressive positions of Lithuanian archival heritage and, in a broad sense, of Lithuanian historical memory, due to their volume and content. These are distinctive texts, autographs, which have features of egodocumentic texts. This unique source evidences

the existence of large and, importantly, elite group of society. However, until now this group has not been more thoroughly researched from social and cultural aspects. Until 2003, researches (e.g. the book of Jerzy Borowczyk, which is mostly referred to in this article) were most interested in separate testimonies of most canonical figures involved in PPP.

PPP documentation (materials about 126 persons interrogated during the process have been used in this article) basically confirms the conclusions of other researches, firstly of Daniel Beauvois, regarding the noble nature of students from the Imperial University of Vilnius. Secret societies also had a noble nature. Almost all persons interrogated during PPP were noblemen (exact rank has not been specified only in two cases). The analysis of the source has also shown that interrogated students regarded nobility as one of the basic values. Therefore, this is also the research on nobility, which gives important information about the internal processes within this social group, the so-called “intellectualisation” of this estate. Expectations of philomaths and philareths clearly indicate another issue – although they gave preference to countryside life and estates, they were forced to choose city life. Only a few of them regarded their future in countryside.

Group of philomaths and philareths is not only a group of youth and nobility, but also a group of litterateurs and, in a broad sense, a cultural group. This group has been unified not only by literature, but also by intellectual work. PPP documentation shows the role of creation and writing in this environment. Also it evidences the thesis that implantation of culture was one of the most important fundamentals of philomatism ideology. Mind expression in writing had to become the commonness of this group. Writing (neither field, nor genre was important) had not only served the needs of society but also become the source of personal happiness. Significant part of secret society’s members had creative aspirations. Even investigation records show tendency to creative work. Literacy of certain protocols (not necessarily belonging to the classics of romanticism) could be the object of separate research.

History of philomatism may be researched not only from political, cultural, but also from sociological aspects. From this perspective PPP protocols give unique material for reconstruction of the social portrait of one elite generation and of one elite education institution – the Imperial University of Vilnius. It also once again reminds the famous slogan *ad fontes*, which shows that there cannot be any “old” and “fully explored” historical sources.

Įteikta 2014 01 17
Parengta skelbti 2014 04 18

Priedas

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Luksčiai
1	Abramavičius, Herkulanas (Herkulan Abramowicz) f. 567, ap. 2, b. 1301	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	kario karjera
2	Bobniskis, Vincentas (Wincenty Bobiński) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 20	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Kobryno apskritys	tėvai nuomoja du palivarkus, pats nuosavybės neturi	pjorų išlaikoma apskritys mokykla Liubešive	Moralės ir politikos mokslų skyrius	nenurodo	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji ir Violetinė sąjungos)	valdininko karjera Sankt Peterburge
3	Brodovičius, Motiejus (Maciej Brodowicz) f. 567, ap. 2, b. 1294, l. 1–20	bajoras, katalikas, pjorų vienuolijos narys	Voluinės gubernija, Žytomyro apskritys	tėvai gyvena iš pinigimo kapitalo, pats nuosavybės neturi, tačiau turi piniginių kapitalą	pjorų išlaikoma apskritys mokykla Mendzižece	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė pjorų vienuolija	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	pedagogo ir mokslininko karjera, Lietuvos istorijos tyrimai
4	Ceerskis, Justinas (Justyn Ciecierski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 39–44v	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Drohičino apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Varšuvos pjorų konviktas	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Žydrujų filadelfistų sambūris, Filaretų (tikriausiai Žydrosji sąjunga)	kario karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosios draugijos	Lūkesčiai
5	Chodzka, Aleksandras (Aleksander Chodźko) f. 567, ap. 2, b. 1320	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vileikos apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Žydraji sąjunga)	literato ir mokslininko karjera
6	Chodzka, Domykas (Dominik Chodźko) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 170–173v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritys	turėjo nuosavą dvarą, bet dėl skolų prarado	nenurodė	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš pradžių išsilaiškė pats, iš dvaro pajamų, vėliau – iš mokytojo darbo privačiuose pensionuose	tikrasis studentas	Filomatų draugija, Filaretų draugija (Žydraji sąjunga)	pedagogo ir literato karjera
7	Chodzka, Juozapas (Józef Chodźko) f. 567, ap. 2, b. 1308	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Vileikos apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	mokė namuose guverneriai	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	nenurodė	Bičiulių draugija, Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	kario karjera
8	Chšėnavičius vėl Chšėnovičius, Kazimieras (Kazimierz Chrzemowicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 40–43v	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Mozyriaus apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	apskrities mokykla Mozyriuje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	dirbo guverneriu privačiuose namuose	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	architekto karjera

Eil. Nr.	Pavardē, vārds	Kilmē, tikējimas	Tēvu gyvenamoji vieta	Turtinē padētis	Vidurnis mokslas	Studiju kryptis universitēte	Pragyvenimo šaltiniai studiju metais ir iki FFP	Mokslu laipsnis	Priekšasymas slaptosoms draugijoms	Lūkesčiai
9	Cvikičius, Jonas (Jan Cwiklicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 84–87v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Upytės apskritis	tēvai dvaro neturi, pats nuosavības neturi	apskrities mokykla Kaune	iš pradzių mokēsi Fizikos ir matematikas mokslu, vēlāu – Medicinos mokslu skyrūje	dirbo guverneru privačiuose namuose	kandidats	Filaretu draugija (Zalioji sajunga)	mediko karjera
10	Čečiotas, Jonas (Jan Czeeczot) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 27 f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 27	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	tēvai dvaro neturi, pats nuosavības neturi	dominikonu išlaikoma apskrites mokykla Naugarduke	Moralēs ir politikos mokslu skyrūs	dirbo raštininku	neturi	Filomatu draugija, Filaretu draugija (Zydroji sajunga)	teisimoko darbas
11	Daneika, Mykolas (Michal Dancyko vel Danejko) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 96–103	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	tēvai dvaro neturi, pats nuosavības neturi	dominikonu išlaikoma apskrites mokykla Naugarduke	iš pradzių mokēsi Fizikos ir matematikas mokslu, vēlāu – Literatūros ir laisviju menu skyrūje	dirbo guverneru privačiuose namuose	kandidats	Filaretu draugija (Zydroji sajunga)	nežinomi
12	Daskevičius, Kiprijonas (Cyprian Daszkiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 32–35	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Slanimo apskritis	motina (tēvas mirēs) gyvena iš pinigimo kapitalo, pats nuosavības neturi	Balstogēs gimnazija	Moralēs ir politikos mokslu skyrūs	išlaiko motina	kandidats	Filaretu draugija (Violetinė sajunga)	teisimoko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
13	Derškočas, Petras (Piotr Derszkoff ve/Derszkof) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 48–53	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Minsko apskritis	tėvai turi tris dvarus ir du mūrinius namus Minske ir Vilniuje, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Minsko gimnazijoje, vėliau – Vilniaus gimnazijoje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
14	Domeika, Aleksandras (Alexander Domeyko) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 10	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Vileikos apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma Dysnos apskrities mokykla Berezevičiujė	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
15	Domeika, Ignacijus (Ignacy Domeyko) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 25	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	motina turi dvarą	pijorų išlaikoma apskrities mokykla Ščiutine	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė motina ir dėdės	magistras	Bičiulių draugija, Filomatų draugija, Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
16	Dudinas, Antanas (Antoni Dudin) f. 567, ap. 2, b. 1299	bajoras, stačiatikis	Minsko gubernija, Babruisko miestas	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi bazilijonų išlaikomoje Iļumeno apskrities mokykloje Liados kaime, vėliau – Vileikos apskrities mokykloje Maladecinoje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	architekto karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
17	Dževickis, Ipolitas (Hipolit Drzewicki) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 70–74	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	valstybės išlaikymas	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	mediko karjera
18	Dževickis, Viktoras (Wiktor Drzewicki) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 76–79	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	iš pradžių mokėsi Literatūros ir laisvųjų menų, vėliau – Moralės ir politikos skyriuje	išlaikė tėvai	tiktasis studentas	Filaretų draugija (Žydraji sąjunga)	ūkininkavimas dvare
19	Eichleris, Pranciškus (Franciszek Eychler) f. 567, ap. 2, b. 1318, l. 35–49	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lietuvos Brastos apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi pijorų išlaikomoje mokykloje Ščiutine, vėliau – Gardino gubernijos gimnazijoje Svisločiuje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	valstybės išlaikymas	neturi	Mokslų draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje)	pedagogo karjera
20	Eismantas, Luucionas (Lucyan vel Lucjan Eysymont) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 15	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Gardino apskritys	motina (tėvas miręs) turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Moralės ir politikos mokslų skyriuje	išlaikė motina	neturi	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokso laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
21	Eitimas, Adrianas (Adryan vel Adrian Eytmin) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 114–117	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Trakų apskritys	tėvas turi įskoliną dvarą, pats nuosavybės neturi, bet gyvena iš motinos piniginio kapitalo	mokė namuose gubernieriai	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje	išlaikė tėvai	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	valdininko karjera
22	Frejendas, Antanas (Antoni Freyend vel Frejend) f. 567, ap. 2, b. 1315	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Telšių apskritys	motina turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskrities mokykla Bartinuose	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš dalies išlaikė pats (veiklos rūšies nenurodė), iš dalies išlaikė motina ir giminatėiai	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	kario karjera
23	Giedraitis, Adolfas (Adolf Giedroyć vel Giedrojć) f. 567, ap. 2, b. 1311	bajoras, katalikas	Lenkijos Karalystė, Plocko vaivadija, Pultusko apskritys	motina turi dvarą, tėvas turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Varšuvos licejus	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė dėdė	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	ūkininkavimas dvare
24	Gnoinskis, Konstantinas (Konstanty Gnoński) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 80–83v	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	dominikonų išlaikoma apskrities mokykla Naugarduke	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	dirbo gubernieriu privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	nežinomi

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
25	Grotkovskis, Jokūbas (Jakub Grotkowski) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 6–9	bajoras, evangelikas liuteronas	Vilniaus gubernija, Vilkmergės (Ukmergės) apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
26	Grotkovskis, Jonas (Jan Grotkowski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 89–90v	bajoras, evangelikas liuteronas	Vilniaus gubernija, Vilkmergės (Ukmergės) apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
27	Grudzinskis, Urbanas (Urban Grudziński) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 28–31v	kilmės nenurodė (unitų dvasininko sūnus), unitas	Gardino gubernija, Pružanų apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskritys mokykla Žyrovčiuose	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	dirbo Vilniaus gimnazijos mokinių prižiūrėtoju ir korepetitoriumi	nenurodė	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	nežinomi
28	Haciskis, Jonas (Jan Haciski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 105–106	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritys	tėvai dvaro neturi, bet turi mūrinį namą Vilniuje, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi dominikonų išlaikomoje apskritys mokykloje Naugarduke, vėliau – Vilniaus gimnazijoje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Žydrųjų filadelfistų sambūris, Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	nežinomi

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslas laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
29	Heidatelis, Antanas (Antoni Heydatei) f. 567, ap. 2, b. 1306	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Drohičino apskritis	tėvai turi nedidelį praskolintą dvarėlį, pats nuosavybės neturi	Balstogės gimnazija	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	pragyvenimo studijų metais šaltiniai nenurodyti, dabar išsilauko iš gydytojo praktikos	kandidatas	Filaretų draugija (Mėlynoji sąjunga)	mediko karjera
30	Heidatelis, Jonas (Rothuill Jan Heydatei) f. 567, ap. 2, b. 1300	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Drohičino apskritis	tėvai turi nedidelį praskolintą dvarėlį, pats nuosavybės neturi	Balstogės gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	valstybės išlaikymas	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	inžinieriaus karjera
31	Heidatelis, Vladišiovas (Władysław Heydatei) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 54–57v	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Drohičino apskritis	tėvai turi nedidelį praskolintą dvarėlį, pats nuosavybės neturi	Balstogės gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	dirbo gubernieriumi privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	nežinomi
32	Heltnanas, Juozapas (Józef Heltnan) f. 567, ap. 2, b. 1318, l. 57–86v	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lietuvos Brastos apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	universitete nesimokė, dirbo archyvaru	išsilaukė iš archyvaro darbo	neturi	Mokslų draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje)	valdininko darbas

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
33	Hromovičius, Juozapas (Józef Hromowicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 1–5v	bajoras, katalikas	Kijevo gubernija, Tarasčios apskritys	tėvai dvaru neturi, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskritis mokykla Umanėje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	dirbo gubernieriumi privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	nežinomi
34	Ignatavičius, Vincentas (Wincenty Ignatowicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 55–58	bajoras, katalikas	Vitebsko gubernija, Sebežo apskritis	tėvai dvaru neturėjo (jau mire), pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Polocko jėzuitų mokykloje (akademijoje), vėliau – Vilniaus gimnazijoje	Moralės ir politikos mokslų skyrius	dirbo gubernieriu privačiuose namuose ir gavo valstybės išlaikymą	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji arba Violetinė sąjunga)	pedagogo karjera
35	Jablonskis, Mikalojus (Mikolaj Jabłoński) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 62–65	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Bielsko apskritis	turi žemės valdą, be baudžiavinių valstiečių	Balstogės gimnazija	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	dirbo gubernieriu privačiuose namuose	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	nežinomi
36	Jagėla, Jokūbas (Jakub Jagiełło) f. 567, ap. 2, b. 1312	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis	tėvai turėjo nedidelį dvarą, bet jis dabar priklauso J. Jagėlos broliui Jonui Jagėlai, pats nuosavybės neturi	nenurodo	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – tris metus Medicinos mokslų skyriuje, dar vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje	iš guvernerio darbo privačiuose namuose	Fizikos ir matematikos skyriuje buvo suteiktas kandidato, o Medicinos skyriuje – studento laipsnis	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	pedagogo karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslas laipsnis	Prieklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
37	Jankovskis, Jonas (Jan Jankowski) f. 567, ap. 2, b. 1318, l. 87–126v	bajoras, unitas	Gardino gubernija, Lietuvos Brastos apskritys	tėvas turi beneficiją, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	išlaikė tėvas ir dėdė	tiktasis studentas	Mokslų draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje), Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	nežinomi
38	Januševskis, Ignacjus (Ignacy Januszewski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 1–5	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš guvernerio darbo privačiuose namuose	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	nežinomi
39	Jencas, Karolis (Karol Jentz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 9–28	bajoras, katalikas	Volunės gubernija, Kremencio apskritys	tėvai dvaro neturi, pats turi tik medinį namą Kremence (per pusę su broliu)	Volunės gubernijos gimnazija (licėjus) Kremencyje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	valstybės išlaikymas	kandidatas	Filaretų draugija (sąjunga nenurodoma, spėjama, kad buvo šios draugijos narys korespondentas)	pedagogo ir mokslininko karjera
40	Ježovskis, Juozapas (Józef Jeżowski) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 24 f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 26	bajoras, katalikas	Kijevo gubernija, Vasylkivo apskritys	tėvai dvaro neturėjo (tėvai mirė), pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Kijevo gimnazijoje, vėliau – bazilijonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Umanėje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje	iš guvernerio darbo privačiuose namuose	kandidatas	Filomatų draugija	pedagogo ir literato karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
41	Ježovskis, Juozapas jaunesnysis (Józef Jeżowski junior) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 26, l. 1–9	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Mozyrius apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	apskrities mokykla Mozyriuje	iš pradžių mokėsi Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje, vėliau – Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje, planavo pereiti į Medicinos mokslų skyrių	iš guvernerio darbo privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (tikėtina, kad Žydroji sąjunga)	mediko karjera
42	Jundzilas, Jonas (Jan Jundziłł) f. 567, ap. 2, b. 1310	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Slanimo apskritys	tėvai turi daugiau nei keturis dvarus, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi bazilijonų išlaikomoje mokykloje Žyrovčiuose, vėliau – Gardino gubernijos gimnazijoje Svisločiuje	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	tūkininkavimas dvare
43	Jundzilas, Rufnas (Rufin Jundziłł) f. 567, ap. 2, b. 1298	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Slanimo apskritys	tėvas turi dvarą (motina mirusi), pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Laterano kanauninkų išlaikomoje mokykloje apskrities Slanime, vėliau – bazilijonų išlaikomoje apskrities mokykloje Žyrovčiuose	iš pradžių baigė Morales ir politikos mokslų skyrių, vėliau įstojo į Literatūros ir laisvųjų menų skyrių	išlaikė tėvai	tiktasis studentas	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	nežinomi

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
44	Jurevičius, Fortunatas (Fortunat Jurewicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 12–15	bajoras, katalikas	Kijevo gubernija, Tarasčios apskritys	tėvai nuomojo nedidelį dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskritys mokykla Umanėje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	pirmuosius metus išlaikė tėvai, vėliau gavo valstybės išlaikymą	kandidatas	Bičiulių draugija, Filaretų draugija (Mėlynoji sąjunga)	pedagogo ir mokslininko karjera
45	Kaminskis, Antanas (Antoni Kamiński) f. 567, ap. 2, b. 1302	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Ašmenos apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskritys mokykla Bartnuose	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš guvernerio darbo privačiuose namuose, iš mokytojo darbo privačiuose pensionuose, iš korepetitoriaus darbo (moko universiteto studentus ir gimnazijos mokinius)	Kandidatas, ketina laikyti egzaminus magistro laipsniui gauti	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	Kalnakiškos inžinieriaus karjera
46	Kaminskis, Karolis (Karol Kamiński) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 119–128v	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Minsko apskritys	tėvai dvaro neturėjo (jau mire), pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikomoje Ihumeno apskritys mokykloje Ljados kaime lyje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	nenurodė	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	nežinomi

Eil. Nr.	Pavardē, vārds	Kilmē, tikējimas	Tēvu gyvenamoji vieta	Turtinē padētis	Vidurnis mokslas	Studiju kryptis universitēte	Pragyvenimo šaltiniai studiju metais ir iki FFP	Mokslu laipsnis	Priekšsacīkums draugijoms	Lūgēšāi
47	Karabanovičius, Ignacijus (Ignacy Karabanowicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 14	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Iļhūmeno apskritis	tēvai turi nedidelj dvarā, pats nuosavybēs neturi	Babrisko apskritis mokykla, o jā likvidāvus – bazilijonj īšlaikojē Iļhūmenojē apskrities mokyklojē Liados kaimeljē	Morālēs ir politikos mokslj skyrjus	pirmajais metais īšlaikē īš dalies remiamas tēvj, īš dalies dirbdamas guverneriu Bazilijonj konvikte bei dirbdamas ko-repetitoriumi	kandidats	Filaretj draugija (Violetinē sajunga)	valdininko arba pedagogo karjera
48	Kašuba, Jonas (Jan Kaszuba) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 21	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Valkavisko apskritis	tēvas turi dvarā, pats turi dvarā kartu su broļiais	Gardino gubernijos gimnazija Svisločujē	Fizikos ir matematikos mokslj skyrjus	īšlaikē pats īš dvaro	kandidats	Filaretj draugija (Violetinē sajunga)	ūkininkavimas dvare
49	Kazimirskis, Kiprijonas (Cyprian Kazimirski) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 66–69v	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Barysavo apskritis	tēvas turi nedidelj dvarā, pats nuosavybēs neturi	dominikonj īšlaikoma apskritis mokykla Zabiatuose	īš pradzjū mokēsi Literatūros ir laisvjū menj, vēlāu – Fizikos ir matematikos mokslj, dar vēlāu – Medicinos mokslj skyrjujē	īš guvernerio darbo privāčiuosē namuosē	neturi	Filaretj draugija (Rožinē sajunga)	mediko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
50	Kelneris, Konstantinas (Konstanty Kelner) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 59–64v	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Balstogės miestas	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Balstogės gimnazijoje, vėliau – dominikonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Gardine	pirmus metus mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje, vėliau – Moralės ir politikos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji arba Violetinė sąjunga)	nežinomi
51	Klukovskis, Jonas (Jan Klukowski) f. 567, ap. 2, b. 1334	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	turi mūrinį namą Vilniuje	Vilniaus gimnazija	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	išlaikė pats iš pajamų, gaunamų už namo Vilniuje nuomą	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	mediko karjera
52	Kocevičius, Adomas (Adam Kocewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 73–77	bajoras, unitas	Gardino gubernija, Pružanų apskrityje	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi misionierių išlaikomoje apskrityje mokykloje Lyskove, vėliau – bazilijonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Zyrovčiuose	iš pradžių mokėsi Literatūros ir laisvųjų menų, vėliau – Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	išlaiko dėdė, bet maistą gauna iš Vilniaus universiteto neturtinių studentų remimo draugijos	neturi	Filaretų draugija (sąjungos nustatyti nepavyko)	mediko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosios draugijos	Lūkesčiai
53	Kočan, Damazas (Damazy Koczan) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 20–23v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Kauno apskritis	tėvai dvaro neturėjo (jau mire), pats nuosavybės neturi	apskritis mokykla Kaune	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	išsilaiškė pats (pragyvenimo šaltinio nenurodo)	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	mediko karjera
54	Kontrimas, Boleslovas (Bolesław Kontrym) 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 29–33	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis	tėvai savo dvaro neturi, nuomoja žemę, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išilaiškė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji arba Violetinė sąjunga)	nežinomi
55	Korsakas, Severinas (Seweryn Korsak) f. 567, ap. 2, b. 1295	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Pinsko apskritis	tėvas turi dvarą, pats nuosavybės neturi	pjorių išilaiškoma apskritis mokykla Lubešive	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išilaiškė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	nežinomi
56	Kovalevskis, Juozapas (Józef Kowalewski) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 23	bajoras, unitas	Gardino gubernija, Gardino apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš pradžių išilaiškė dirbdamas korepetitoriumi, vėliau gavo valstybės išlaikymą	kandidatas	Filomatų draugija, Filaretų draugija (Žydrųji sąjunga)	pedagogo ir mokslininko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslo laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
57	Kraskovskis, Juozapas (Józef Kraskowski) f. 567, ap. 2, b. 1307	bajoras, unitas	Balstogės sritis, Bielsko apskritis	tėvas turi beneficiją, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	valdininko karjera
58	Kraskovskis, Tomas (Tomasz Kraskowski) f. 567, ap. 2, b. 1319, l. 135–150 f. 567, ap. 2, b. 1321	bajoras, unitas	Balstogės sritis, Bielsko apskritis	tėvas turi beneficiją, pats nuosavybės neturi	Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš dalies remiamas tėvų, iš dalies dirbdamas gubernieriumi	neturi	Mokslo draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje), Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	nežinomi
59	Krinickis, Jonas (Jan Krynicki) f. 567, ap. 2, b. 1313	bajoras, katalikas	Kijevo gubernija, Zvenigorodo apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskrities mokykla Umanėje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	valstybės išlaikymas	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	pedagogo karjera
60	Krušėnškis, Aleksandras (Aleksander Krušczyński) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 22	bajoras, katalikas	Voluinės gubernija, Ostroho apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskrities mokykla Lutbare	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
61	Kulakovskis, Feliksas (Feliks Kulakowski) f. 567, ap. 2, b. 1304	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Mozyriaus apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	apskrities mokykla Mozyriuje	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš pradžių išsilaikė dirbdamas gubernieriumi, vėliau gavo valstybės išlaikymą	kandidatas	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	pedagogo karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
62	Kuliša, Mykolas (Michał Kulesza) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 4	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lydos apskritys	tėvai dvarą pardavė, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš priešimo ir rusų kalbos pamokų privačiuose mergaičių pensionuose	neturi	Bičiulių draugija, Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	dailininko karjera
63	Kurovskis, Adomas (Adam Kurovski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 17	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Viteikos apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi bazilijonų išlaikymoje Dysnos apskrityje vėliau – Fizikos ir Berezečiuje, vėliau – Vileikos apskrityje mokykloje Maladečinoje	iš pradžių mokėsi Literatūros ir laisvųjų menų, Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
64	Liščinskis, Adomas (Adam Łyszczynski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 93–94v	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Balstogės apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Balstogės srities gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	nenurodo	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	pedagogo karjera
65	Lozinskis, Teodoras (Teodor Łozinski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 2	bajoras, katalikas	Voluinės gubernija, Žytomyro apskritys	motina (tėvas mirė) turi dvarą su keliais baudžiauninkais	iš pradžių mokėsi Žytomyro apskrityje mokykloje, vėliau – Voluinės gubernijos gimnazijoje (licėjyje) Kremenecyje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš guvernerio darbo privačiuose namuose ir pensionuose, iš korepetitoriaus darbo	magistras	Filomatų draugija, Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	pedagogo ir literato karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
66	Lukaševskis, Hilarijus (Hilary Łukaszewski) f. 567, ap. 2, b. 1305	bajoras, katalikas	Voluinės gubernija, Žytomyro apskritys	nenurodė	iš pradžių mokėsi apskrityje mokykloje Žytomyre, vėliau – Voluinės gubernijos gimnazijoje (licejuje) Kremeneccyje	Moralės ir politikos mokslų skyrius	nepateikė duomenų	kandidatas, ketina siekti magistro laipsnio	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	pedagogo karjera
67	Lvovičius, Kalasantas (Kalasanty Lawowicz) f. 567, ap. 2, b. 1294, l. 25–31	bajoras, katalikas, pajoras	Voluinės gubernija, Dubno apskritys	tėvų turtas atiduotas K. Lvovičiaus seseriai, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Olykos mokykloje, vėliau – pijorų išlaikomoje Rusų Ravos apskrityje mokykloje Mendžižecė	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė pijorų vienuolija	magistras	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	pedagogo ir mokslininko karjera
68	Makoveckis, Stanislovas (Stanislaw Makowiecki) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 6	bajoras, katalikas	Mogiliavo gubernija, Bychovo apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	mokė namuose gubernieriai	iš pradžių mokėsi Moralės ir politikos mokslų, vėliau – Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	ūkininkavimas dvare

Eil. Nr.	Pavardē, vārds	Kilmē, tikējimas	Tēvu gyvenamoji vieta	Turtinē padētis	Vidurinis mokslas	Studiju kryptis universitēte	Pragyvenimo šaltiniai studiju metais ir iki FFP	Mokslu laipsnis	Priekausymas slaptosoms draugijoms	Lūkesčiai
69	Makoveckis, Steponas (Stefan Makowiecki) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 16	bajoras, katalikas	Mogiljavo gubernija, Bychovo apskritis	tēvai turi dvarā, pats nuosavybēs neturi	mekē namuose guverneriai	iš pradžu mokesi Morales ir politikos moksli, vēliāu – Fizikos ir matematikos moksli skyrūje	išlaikē tēvai	neturi	Filaretu draugija (Žalioji sąjunga)	ūkininkā- vims dvare
70	Malevskis, Franciskus (Franciszek Malewski) f. 567, ap. 2, b. 1333, d. 1	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	tēvai dvaro neturi, pats nuosavybēs neturi	Vilniaus gimnazija	Moralēs ir politikos moksli skyrūs	išlaikē tēvai	magistras	Filomatu draugija, Filaretu draugija (Baltoji sājunga)	pedagogo ir mokslimin- ko veikla
71	Malinovskis, Mikalojus (Mikolaj Malinowski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 5	bajoras, katalikas	Kijevo gubernija, Braclavo apskritis	tēvai dvaro neturējo, pats nuosavybēs neturi	iš pradžu mokesi bazilijonų išlaikomjē apskrities mokykloje Bare, vēliāu – apskrities mokykloje Nemyrive, dar vēliāu – Podolēs gubernijos gimnazijojē Vinycioje	Literatūros ir laisvujū menų skyrūs	darbas periodinio leidinio redakcijojē	neturi	Filomatu draugija, Filaretu draugija (Žydroji sājunga)	literato ir mokslimin- ko veikla

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priekausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
72	Marcejevskis, Stanislovas (Stanisław Marcejewski) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 19	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Telšių apskritys	tėvai dvaru neturėjo, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Seinų licejuje, vėliau – Lomžos gimnazijoje	kaip Vilniaus vyriausiosios dvasinės seminarijos klierikas lankė paskaitas Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje, vėliau seminariją metė, bet paskaitas universitete lankė	iš pradžių išlaikė dėdė, vėliau pragyveno iš gubernierio darbo privačiuose namuose	neturi	Filarėtų draugija (Žydroji sąjunga)	iš pradžių – dvasininko, vėliau – valdininko karjera
73	Masalskis, Juozapas (Józef Massalski) f. 567, ap. 2, b. 1318, l. 127–134 f. 421, ap. 3, b. 137, l. 1–39	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Ihumeno apskritys	tėvai turi nedidelį dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokė namuose gubernieriai, vėliau – atiduotas į jėzuitų išlaikomą mokyklą Mogiliave, dar vėliau – į Polocko jėzuitų mokyklą (akademiją)	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	iš dalies remiamas tėvo, iš dalies iš gubernierio darbo privačiuose namuose	neturi	Mokslo draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje), Filarėtų draugija (Žydroji sąjunga)	ūkininkavimas dvarė

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
74	Michalevičius, Jonas (Jan Michalewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 3	iš dvasininkų luomo, unitas	Voluinės gubernija, Kovelio apskritys	tėvai dvaru neturi, pats nuosavybės neturi	pjorų išlaikoma apskritys mokykla Lubešive	Literatūros ir laisvųjų menų bei Moralės ir politikos mokslų skyriai	pragyvenimo šaltiniai studijų metais nežinomi, baigęs mokslų gyveno iš algos, gaudamas Vilniaus Romos katalikų dvasinės konsistorijos kanceliarijoje, vėliau – universiteto kanceliarijoje	kandidatas	Bičiulių draugija, vėliau – Žydrųjų filadelfistų sambūris, Filaretų draugija (iš pradžių Baltoji, vėliau – Violetinė sąjunga)	valdininko karjera
75	Mickevičius, Adomas (Adam Mickiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 1	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritys	tėvai turėjo medinį namą Naugarduke, jam priklauso dalis namo (nuosavybe dalijasi su broliais)	dominikonų išlaikoma apskritys mokykla Naugarduke	iš pradžių Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	valstybės išlaikymas	kandidatas, ketina siekti magistro laipsnio	Filomatų draugija	pedagogo ir literato karjera
76	Mickevičius, Jurgis (Jerzy Mickiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 130–131	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritys	tėvai turėjo medinį namą Naugarduke, jam priklauso dalis namo (nuosavybe dalijasi su broliais)	dominikonų išlaikoma apskritys mokykla Naugarduke	iš pradžių Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyrius	iš pradžių išsilaiškė iš dalies pats dirbdamas guverneriu, iš dalies remiamas brolių, dabar išlaikomas valstybės	neturi	Filaretų draugija (sąjungos nustatyti nepavyko)	mediko karjera

Eil. Nr.	Pavardē, vardas	Kilmē, tikējimas	Tēvu gyvenamoji vieta	Turtinē padēfis	Vidurinis mokslas	Studiju kryptis universitēte	Pragyvenimo šāltiniai studiju metais ir-iki FFP	Mokslu laipsnis	Priekausymas slaptosioms draugijoms	Lūkēšāiai
77	Mikulskis, Karolis (Karol Mikulski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 110–111	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugardubko apskritis	tēvai dvaru neturējo (jau mirē), pats nuosavybēs neturi	Rusų Ravos apskritis mokykloje Mendzižecē	Literatūros ir laisvju menų skyrus	nenurodo	kandidats	Filaretu draugija (sajungos nustatyti nepavyko)	nežinomi
78	Milakovskis, Teodoras (Teodor Milakowski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 47–53	bajoras, katalikas	Voluinēs gubernija, Ostroho apskritis	tēvai dvaru neturi, pats nuosavybēs neturi	mokēsi namuose, vēliau – Rusų Ravos apskritis mokykloje Mendzižecē ir Voluinēs gubernijos gimnazijoje (licējuje) Kremeneceyje	Literatūros ir laisvju menų skyrus	valstybēs īslaikymas	neturi	Filaretu draugija (tikriausiai Žydroji sajunga)	pedagogo ir dailiniko karjera
79	Miskēlis, Jonas (Jan Miszkiel) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 58–61v	bajoras, katalikas	Lenkijos Karalystē, Augustavo gubernija, Seinų apskritis	tēvai dvaru neturi, pats nuosavybēs neturi	Seinų licējus	ī pradžu mokēsi Fizikos ir matematikos mokslu, vēliau – Medicinos mokslu skyruije	ī guvernerio darbu privačiuose namuose	neturi	Filaretu draugija (Purpurinē sajunga)	mediko karjera
80	Moīselis, Karolis (Karol Muyschel) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 16–19v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Traku apskritis	tēvai turi dvara, pats nuosavybēs neturi	Lemsalos (Limbažu) mokykla Rygos gubernijoje, Valmieros apskrityje	ī pradžu mokēsi Fizikos ir matematikos mokslu, vēliau – Medicinos mokslu skyruije	īslaikē tēvai	magistras	Bičiulu draugija, Filaretu draugija (Mēlynoji sajunga)	pedagogo ir moksliniko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priekaištas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
81	Moravskis, Stanislovas f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 104–107	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Kauno apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	apskrities mokykloje Kaune	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	daktaras	Bičiulių draugija, Filaretų draugija (Mėlynoji sąjunga)	mediko karjera
82	Morže, Pranciškus (Franciszek Morže) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 21	bajoras, katalikas	Lenkijos Karalystė, tačiau nuo mažens auklėtas pas dėdę Lietuvoje	FFP metu paveldėjo dvarą	bazilijonų išlaikoma Padubysio mokykla	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė Vilniaus gubernijos bajorų vadovas Eustachijus Karolis Karpis	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	valdininko karjera
83	Novickis, Napoleonas (Napoleon Nowicki) f. 567, ap. 2, b. 1296	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Ihumeno apskritys	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi, ir tėvai, ir jis pats išlaikė iš piniginio kapitalo	iš pradžių lavintas namuose, vėliau – domonikonų išlaikomoje apskrities mokykloje Nesvyžiuje, vėliau – Minsko gimnazijoje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Moralės ir politikos mokslų skyriuje	išlaikė iš piniginio kapitalo	tikrasis studentas	Bičiulių draugija, vėliau – Žydrųjų filadelfistų sambūris, Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	valdininko karjera
84	Orlickis, Domykas (Dominik Orlicki) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 12	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Rečycos apskritys	turi dvarą	apskrities mokykla Mozyriuje	pirmaisiais metais studijavo Literatūros ir laisvųjų menų, vėliau – Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	nėra duomenų	Filomatų draugija, Filaretų draugija (Žydrųjų sąjunga)	kario karjera, literatūrinės aspiracijos

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
85	Ostashevskis, Elijošius (Eliasz Ostaszewski) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 140–154v	bajoras, katalikas	Voluinės gubernija, Naugardo Voluinės apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskrities mokykla Liubare	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
86	Pavlovičius, Tomas (Tomasz Pawłowicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 8 f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 13, l. 5–6	bajoras, unitas	Gardino gubernija, Lietuvos Brastos apskritis	tėvas turi kleboniją toje patioje apskrityje, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskrities mokykla Lietuvos Brastoje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš guvernerio darbo privačiame konvikte	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	nežinomi
87	Piaseckis, Kazimieras (Kazimierz Piasecki) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 13	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	tėvai turėjo mūrinį namą Vilniuje, pats nuosavybės neturi (namas buvo atiduotas eksdivizijai)	Vilniaus gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	dirbo advokato padėjėju	kandidatas	Bičiulių draugija, Filomatų draugija, Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	advokato karjera
88	Piaseckis, Marijonas (Marian Piasecki) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 174–179	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	tėvai turėjo mūrinį namą Vilniuje, pats nuosavybės neturi (namas buvo atiduotas eksdivizijai)	Vilniaus gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	nenurodė	kandidatas	Bičiulių draugija, Filomatų draugija, Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	pedagoginė ir mokslinė karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
89	Pilaras, Aleksandras (Aleksander Pilar) f. 567, ap. 2, b. 1532, I. 118–122	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikoma apskritis mokykla Bartinuose	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	nenurodė	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
90	Piotrowskis, Pranciškus (Franciszek Piotrowski) f. 567, ap. 2, b. 1532, I. 36–39	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Telšių apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	dominikonų išlaikoma apskritis mokykla Žemaičių Kalvarijoje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – ir Medicinos mokslų skyriuje	iš guvernerio darbo privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	mediko karjera
91	Polis, Justinas Romualdas (Justyn Romuald Polh) f. 567, ap. 2, b. 1532, I. 24–27	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija (Vilniaus apskritis)	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Vilniuje (nenurodo kur), vėliau – Polocko jėzuitų mokykla (akademija)	Moralės ir politikos mokslų skyrius	turi nedidelį piniginį kapitalą	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	nežinomi
92	Prancevičius, Jurgis (Jerzy Frąckiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, I. 92–95	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Užnerio apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	bernardinų išlaikoma apskritis mokykla Troškūnuose	universitete nesimokė	išsilaiško dirbdamas Radvilų komisijoje	neturi	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	valdininko karjera

Eil. Nr.	Pavardē, vardas	Kilmē, tikējums	Tēvu gyvenamoji vieta	Turtinē padētis	Vidurinis mokslas	Studiju kryptis universitēte	Pragyvenimo šaltiniai studiju metais ir-iki FFP	Mokslu laipsnis	Priekausyms slaptosioms draugijoms	Lūkēšāiai
93	Prasinskis, Antanas (Antoni Praszynski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 132–133v	bajoras, katalikas	Podolēs gubernija (apskrities nenurodo)	nenurodē	Podolēs gubernijos gimnazija Vincytoje	Moralēs ir politikos mokslu skyrius	islaikē tēvai	neturi	Filaretu draugija (sajungos nustatyti nepavyko)	nežinomi
94	Puljanovskis, Eduardas (Edward Puljanowski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 67–72	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Slucko apskritis	turi dvarā	apskrities mokykla Slucke	Moralēs ir politikos mokslu skyrius	islaikē pats is savo dvaro pajamū	neturi	Filaretu draugija (Žydroji sajunga)	ūkininkavimas dvare
95	Rōmeris, Henrikas (Henryk Romer vel Rōmer) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 194–197	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Traku apskritis	tēvai turi du dvarus, pats nuosavybēs neturi	Vilniaus gimnazija	is pradžiū trejus metus studijavo Fizikos ir matematikos mokslu, vėliau – Moralēs ir politikos mokslu skyriuje	islaikē tēvai	tikrasis studentas	Filaretu draugija (Žalioji sajunga)	nežinoma
96	Rodkevičius, Mikalojus (Mikolaj Rodkiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 124–129v	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lydos apskritis	tēvai dvaro neturi, pats nuosavybēs neturi	pjorū islaikoma apskrites mokykla Ščiutine	pirmaisiais metais mokēsi Fizikos ir matematikos mokslu, vėliau – Medicinos mokslu skyriuje	valstybēs islaikymas	neturi	Filaretu draugija (Mėlynoji sajunga)	mediko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslas laipsnis	Prikausymas slaptoms draugijoms	Lūkesčiai
97	Rukevičius, Mykolas (Michał Rukiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 14	bajoras, katalikas	Balstogės sritis, Bielsko apskritis	tėvai dvarą pardavė, o gautą kapitalą panaudojo stinaus lavinimui	Balstogės gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė iš piniginio kapitalo	kandidatas	Bičulių draugija, Filomatų draugija	dvaro valdytojas
98	Slizenis, Otonas (Otton Slizien) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 11	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	tėvai toje apskrityje turi du dvarus ir miestelį, pats nuosavybės neturi	Polocko jėzuitų mokykla (akademija)	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
99	Slizenis, Rapolas (Rafał Slizien) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 79–86	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	tėvai turi du dvarus ir miestelį, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi namuose, vėliau – Polocko jėzuitų mokykloje (akademijoje)	pirmaisiais metais mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Moralės ir politikos mokslų skyriuje	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (sąjungos nustatyti nepavyko)	ūkininkavimas dvare
100	Sobolevskis, Jonas (Jan Sobolewski) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 22 f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 13, l. 1–1v	bajoras, katalikas	Lenkijos Karalystė, Lomžos sritis, Tykocino apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Balstogės gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	neurodė	kandidatas	Bičulių draugija, Filomatų draugija, Filaretų draugija (Žaliųjų sąjunga)	pedagogo karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
101	Sosnovskis, Leopoldas (Leopold Sosnowski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 7	bajoras, unitas	Balstogės sritis, Balstogės miestas	tėvai Balstogės mieste turi namą ir dirbamos žemės, pats nuosavybės neturi	Balstogės bernardinų gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	iš dalies remiamas tėvų, iš dalies dirbdamas gubernieriu privačiuose namuose	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	teisiminko karjera
102	Stanevičius, Emerikas (Emeryk Staniewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 18	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Upytės apskritis	tėvai dvaro neturėjo (tėvas miręs), pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi bernardinų išlaikomoje apskrityje mokykloje Dotmuvoje, vėliau – Vilniaus gimnazijoje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje	iš dalies iš tėvo paliktu pinigų, iš dalies dirbdamas gubernieriu privačiuose namuose	neturi	Filaretų draugija (Purpurinė sąjunga)	nežinomi
103	Staniševskis, Juozapas (Józef Staniszewski) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 156–167v	bajoras, katalikas	Mogiliavo gubernija, Senicos apskritis	turi dvarą	Vitebsko gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išsilaitė pats iš savo dvaro pajamų	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare, dailininko aspiracijos
104	Suzinas, Adomas (Adam Suzin) f. 567, ap. 2, b. 1297	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lietuvos Brastos apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi privačiame pensione, vėliau – Gardino gubernijos gimnazijoje Svisločiuje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš gubernieriaus darbo privačiuose namuose	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji ir Žydroji sąjungos)	nežinomi

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslas laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
105	Šemiotas, Brunonas (Brunon Szemioth) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 76 f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 13, l. 3–3v	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Kobryno apskritis	tėvai turi kelis dvarus, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi misionierių išlaikomoje apskrityje mokykloje Lyskove, vėliau – bazilijonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Žyrovčiuose	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	kario karjera
106	Šemiotas, Ignacijus (Ignacy Szemioth) ap. 2, b. 1342, d. 13, l. 2r–2v		Gardino gubernija, Kobryno apskritis	tėvai turi kelis dvarus, pats nuosavybės neturi	nėra duomenų	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	nėra duomenų	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	kario karjera
107	Šemiotas, Pranciškus (Franciszek Szemioth) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 130–137	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Šiaulių apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	pijorų išlaikoma apskrityje mokykla Raseiniuose	Fizikos ir matematikos mokslų, Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	ūkininkavimas dvare
108	Šetkevičius, Juozapas (Józef Szetkiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 15	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Raseinių apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi apskrityje mokykloje Dotnuvoje, vėliau – apskrityje mokykloje Kaune	Moralės ir politikos mokslų skyrius	dirbo Vilniaus universiteto kanceliarijoje	tiktasis studentas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	valdininko karjera Sankt Peterburge

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
109	Širinas, Napoleonas (Napoleon Szyryn) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 91–92r	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Dynos apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi namuose, vėliau – Polocko jėzuitų mokykloje (akademijoje)	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (sąjungos nustatyti nepavyko)	ūkininkavimas dvare
110	Širma, Mykolas (Michał Szyrma) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 9	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Slanimo apskritis	motina turi dvarą, pats nuosavybės neturi	bazilijonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Žyrovčiuose	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė motina	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
111	Šlajevskis, Dionyzas (Dyonizy Szlajewski vel Szlajewski) f. 567, ap. 2, b. 1318, l. 1–34v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Trakų apskritis	tėvai nuomoja dvarą, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Minsko gimnazijoje, vėliau – Gardino gubernijos gimnazijoje Svisločiuje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Mokslo draugija (Gardino gubernijos gimnazija Svisločiuje)	nežinomi
112	Tarasevičius, Ksaveras (Ksawery Tarasiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 44–47	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Myriaus apskritis	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	Minsko gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė iš savo rankų darbo (darbo pobūdžio nenurodė)	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	nežinomi
113	Terleckis, Ignacjus (Ignacy Terlecki) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 107–109	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Pinsko apskritis	turi dvarą, kurio dalijasi su broliais	pranciškonų išlaikoma apskrityje mokykla Pinske	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė iš savo dvaro pajamų pats	kandidatas	Filaretų draugija (Violetinė sąjunga)	valdininko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Prikausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
114	Tiškevičius, Juozapas (Józef Tyszkiewicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 25	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Barysavo apskritys	motina turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Minsko gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	studijų metais išlaikė motina, po studijų išsilaitė pats	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
115	Turskis, Ksaveras (Ksawery Turski) f. 567, ap. 2, b. 1316	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Lydos apskritys	turi du dvarus	iš pradžių mokėsi Balstogės, vėliau – Minsko gimnazijoje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Moralės ir politikos mokslų skyriuje	išsilaitė iš savo dvarų pajamų	neturi	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare
116	Vernikovskis, Jonas (Jan Wiernikowski) f. 567, ap. 2, b. 1303	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Mozyriaus apskritys	tėvų turtinės padėties nenurodė, pats nuosavybės neturi	Mozyriaus apskrities mokykla	Literatūros ir laisvųjų menų skyrius	valstybės išlaikymas	kandidatas	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	pedagogo karjera
117	Verzbickis, Konstantinas (Konstanty Wierzbicki) f. 567, ap. 2, b. 1317, d. 18	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Minsko apskritys	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Minsko gimnazija	Moralės ir politikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	kandidatas	Filaretų draugija (Baltoji sąjunga)	valdininko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
118	Violkė, Povilas (Pawel Woelke ve/ Woelk) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 88–91v	bajoras, evangelikas reformatas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	motina (tėvas mirė) turi mūrinį namą Vilniuje ir vaistinę, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	pirmus metus mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	išlaikė motina	magistras	Filaretų draugija (Mėlynoji sąjunga)	mediko karjera
119	Zahorovskis, Serapinas (Serafim Zahorowski) f. 567, ap. 2, b. 1532, l. 100–112v	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Minsko apskritis	tėvai dvaru neturėjo (jau mirė), pats nuosavybės neturi	dominikonų išlaikomoje apskrityje mokykloje Nesvyžiuje	pirmus dvejus metus mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	iš pradžių išlaikė iš savo rankų darbo (darbo pobūdžio nenurodė), vėliau gavo valstybės išlaikymą	tikrasis studentas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	mediko karjera
120	Zahorskis, Jonas (Jan Zahorski) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 23	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Naugarduko apskritis	motina (tėvas mirė) turi nedidelį palivarą, pats nuosavybės neturi	dominikonų išlaikoma apskrityje mokykla Naugarduke	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje	išlaikė motina	abiejuose skyriuose buvo suteiktas tikrojo studento laipsnis	Filaretų draugija (Žydroji sąjunga)	ūkininkavimas dvare
121	Zanas, Ignacijus (Ignacy Zan) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 19	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Viteikos apskritis	tėvai dvarą nuomoja, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Minsko gimnazijoje, vėliau – apskrityje mokykloje Maladečinoje	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	valstybės išlaikymas	tikrasis studentas	Bičiulių draugija, Filaretų draugija (Mėlynoji sąjunga)	mediko karjera

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priklausymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
122	Zanas, Tomas f. 567, ap. 2, b. 1538	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Vileikos apskritys	tėvai dvarą nuomoja, pats nuosavybės neturi	iš pradžių mokėsi Minsko gimnazijoje, vėliau – apskrityje mokykloje Maladečinoje	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	iš dalies išlaikė tėvas ir dėdė, iš dalies išlaikė pats dirbdamas korepetitoriumi ir mokytoju privačiuose pensionuose	magistras (patvirtintas Fizikos ir matematikos mokslų skyriuje, bet nepatvirtintas Liaudies švietimo ministerijoje)	Filomatų draugija, Filaretų draugija (prezidentas)	pedagoginė, mokslinė ir literatūrinė veikla
123	Zažeckis, Juozapas (Józef Zarzecki) f. 567, ap. 2, b. 1314	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Gardino apskritys	tėvai dvarą neturi, pats nuosavybės neturi	dominikonų išlaikoma apskrityje mokykla Gardine	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išsilaiškė eidamas bedelio pareigas Fizikos ir matematikos skyriuje	kandidatas	Filaretų draugija (Žalioji sąjunga)	nežinomi
124	Zavadzki, Vincintas (Wincenty Zawadzki) f. 567, ap. 2, b. 1309	bajoras, katalikas	Gardino gubernija, Valkavisko apskritys	turi dvarą		pirmaisiais metais mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Morales ir politikos mokslų skyriuje	išsilaiškė pats iš savo dvaro pajamų	kandidatas	Filaretų draugija (Rožinė sąjunga)	ūkininkavimas dvare

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Kilmė, tikėjimas	Tėvų gyvenamoji vieta	Turtinė padėtis	Vidurinis mokslas	Studijų kryptis universitete	Pragyvenimo šaltiniai studijų metais ir iki FFP	Mokslų laipsnis	Priekaušymas slaptosioms draugijoms	Lūkesčiai
125	Zenavičius, Antanas (Antoni Zienowicz) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 117–118v	bajoras, katalikas	Vilniaus gubernija, Vilniaus miestas	tėvai dvaro neturi, pats nuosavybės neturi	Balstogės gimnazija	iš pradžių mokėsi Fizikos ir matematikos mokslų, vėliau – Medicinos mokslų skyriuje	nenurodo	neturi	Filaretų draugija (sajungos nustatyti nepavyko)	mediko karjera
126	Žilinskis, Martynas (Marcin Żyliński) f. 567, ap. 2, b. 1342, d. 24, l. 95–97r	bajoras, katalikas	Minsko gubernija, Minsko apskritis	tėvai turi dvarą, pats nuosavybės neturi	Vilniaus gimnazija	Fizikos ir matematikos mokslų skyrius	išlaikė tėvai	neturi	Filaretų draugija (sajunga nenurodyta)	ūkininkavimas dvare

Kiti lentelės šaltiniai: Byla apie teismo išlaidas, patirtas tiriant slaptąsias draugas (1823–1824). LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1328; Byla apie asmenis, kurie dėl priklausymo slaptosioms draugijoms yra policijos priežiūroje, apie jų paleidimą iš šios priežiūros ir leidimą tęsti mokslą universitete (1825–1830). Ten pat, b. 1801; Byla apie slaptąją Filaretų draugiją (1823). Ten pat, b. 133; Z filareckiego świata. Zbiór wspomnień z lat 1816–1824 / Wyd. H. Mościcki, Warszawa, 1924; Towarzystwo Filomatów / Wybór tekstów, wstęp i objaśnienia A. Luckiego. Kraków, [1924]; Archiwum Filomatów. Listy z więzienia / Oprac. Z. Sudolski, Warszawa, 2000.